Erdoğan Sanık

1973
Ekim
sayı: 10
5 TL.

yeni adımlar

aylık sanat ve siyaset dergisi

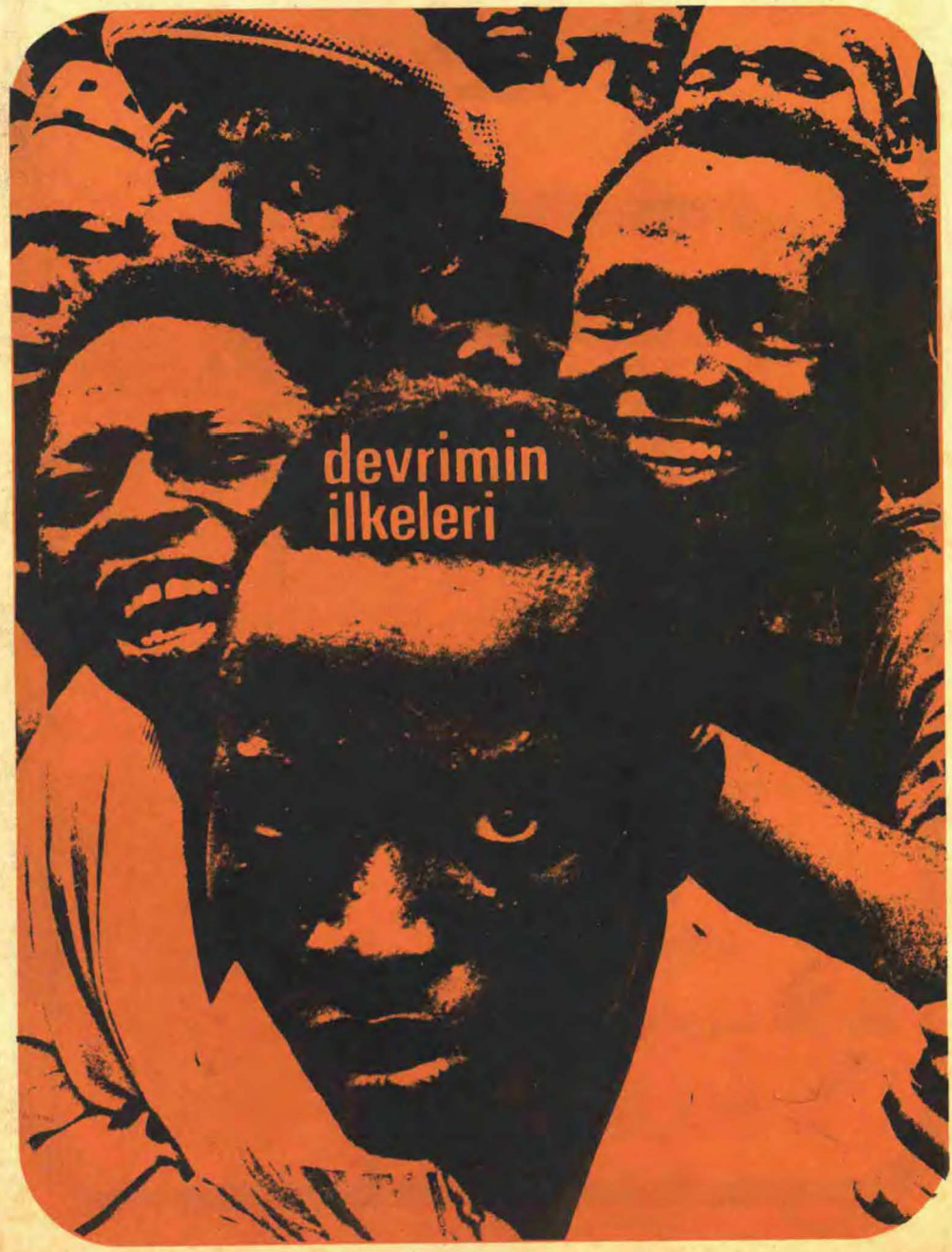

İlk kitap 15 Ekim 1973'de çıkıyor:

P. NENNİ

İspanya'da İçsavaş ve Faşizm

(Türkçesi: Orhan Suda)

"İspanya içsavaşının bütün safhalarını yaşadım. Halk kitlelerinin tepkilerini ve partilerin eylemlerini gördüm. Halk milislerinin saflarında bulundum, Madrit savunmasını dayanılmaz Katalanya Bozgununu yaşadım. Halkçı İspanya'nın siyasi lider - lerinin ve komutanlarının çalışmalarını izledim. Tehlikeleri göze aldım. Bu bana kesin yargı - larda bulunmak yetkisini vermez, Tarih'in işidir bu: gene de gördüklerimi yazabilirim."

P. Nenni

Havale ve yazışma için:
Orhan Suda
SUDA YAYINLARI
Garant İşhanı
No: 36/12
Cağaloğlu - İstanbul

Yeni adımlar

aylık sanat ve siyaset dergisi

EKİM: 1973
SAYI: 10

Dünyanın En Tuhaf Mahlûku,
NAZIM HİKMET 2
Şili'de Halk Birliğinin İki Yılı,
KYLE STEENLAND 3
1972 Yazı, **CAN YÜCEL** 15
Erich Weinnert,
A. KADİR - SELAHATTİN YILDIRIM 19
Irkçı ve Faşist Beyaz Azınlık Yönetimine
Karşı Devrimimiz, **PAUL PETERSON** 21
Acımasız, **KADRİ ÖZTOPÇU** 27
İlkyaz Ölümleri İçin Söyleşi,
KADRİ ÖZTOPÇU 28
Dost Düşman Zamanı, **METİN İLKİN** 30
Afrika Halk Şiirleri,
AYŞE TUĞRA — ALİ HABİP 36
Cezayir Şiirleri, **MELEK HADDAD** 37
Enflâsyon Kapitalizmin Yapısal
Unsurudur, **RİCHARD PELTON** 39
Resmin Nedeni — Niçini,
TARIK ARSLAN 57
Vaptsarof **MEHMET ERGÜN** 53

Sahibi, Metin İlkin / Sorumlusu Tarık Arslan / Yönetim ve yazışma yeri: Cağaloğlu, Yerebatan Cad. 43/5, İstanbul / Kapak basımı, Evren Ofset / Bu sayı, Divan Matbaacılık tesislerinde dizilip basılmıştır. / İstanbul Kadıköy dağıtımı: Ar Dağıtım / İzmir dağıtımı: Orhan Özşişman / Ankara dağıtımı: Odak Kitabevi / Abone: yıllığı 50 liradır / Kapak düzeni: Derman Over / Son basım tarihi: 1.10.1973

çıkaranlar:

Metin İlkin

Süleyman Nebioğlu

Orhan Suda

NAZIM HİKMET

DÜNYANIN EN TUHAF MAHLÛKU

Akrep gibisin kardeşim
Korkak bir kararılık içindesin akrep gibisin
Serçe gibisin kardeşim
Serçenin telâşı içindesin
Midye gibisin kardeşim
Midye gibi kapalı rahat
Ve sönmüş bir yanardağ gibi korkunçsun kardeşim
Bir değil, beş değil, milyonlarcasın.
Koyun gibisin kardeşim
Gocuklu celep kaldırınca sopasını
Sürüye katılırsın hemen
Ve adeta mağrur koşarsın salhaneye
Dünyanın en tuhaf mahlûkusun yani
Hani şu derya içinde olup
Deryayı bilmeyen balıktan da tuhaf.
Ve bu dünyada bu zulüm senin sayende
Ve açsak, yorgunsak, al kan içindeysek eğer
Ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi eziliyorsak
Kabahat senin
Demeye dilim varmıyor ama
Kabahatin çoğu senin kardeşim.

Bursa Cezaevi, 1950

KYLE STEENLAND

şili'de halk birliğinin iki yılı : bir bilanço [x]

Şili'de **Unidad Popular** (Halk Birliği) koalisyonunu temsil eden **Allende Hükümeti** iki yılı aşkın bir zamandır iktidarda. Bu bir değerlendirme yapmak için yeterli zamandır. **UP**'nin öngörülen hedefleri Şili ekonomisinin tekelci yapısını sona erdirmek, Şili'nin emperyalizme bağımlılığını kırmak, ve sosyalizmi kurmaktı. Üçüncü dünya ülkelerinde reformizmin tarihine bakıldığında hemen söylenebilir ki ilk iki hedefe ulaşmak ancak üçüncünün elde edilmesiyle mümkündür. Bu, sosyalizmi kurmadan emperyalist boyunduruktan ya da servetin büyük sermayenin elinde toplanmasından kurtulunamayacağı anlamını taşır. UP, bu olguyu programında, «Şili'de İlerleme İttifakı'nın desteklediği ve Frei Hükümetinin kendine mal ettiği **reformist** ve **kalkınmacı** çözümler önemli hiç bir şeyi değiştirmede başarıya ulaşmadılar,» biçiminde açıklıyordu. Frei Hükümeti, en zenginlerin siyasî gücünü kırmaya ve en büyük toprak sahiplerinin topraklarını ellerinden almaya teşebbüs etti, ancak bunu kapitalizmi modernize etmek ve onu daha etkin kılmak için denedi. Başarısızlığının nedeni budur.

Önceleri, UP, yeni bir reform teşebbüsünün ,kapitalizmin sınırları içinde kalındıkça, ne kadar bilinçli ve etkili olursa olsun sadece daha büyük buhranlara yol açacağının farkındaydı. Bundan dolayı, tekelciliğe ve emperyalizme karşı mücadelenin, sosyalizmin kuruluşuyla eş zamanlı gelişmesinin gereğini savunuyordu. Ne yazık ki UP koalisyonundaki bazı partiler bu programın belirli bir zamanla sınırlandırılmasına karşı çıkıyorlardı. Komünist Parti, sosyalizmin, tekelciliğe ve emperyalizme karşı mücadelenin verilmesinden sonra belirsiz bir gelecekte kurulabileceği kanısında. Bu aşamalar teorisine göre son ve en önemli

basamağın belirsiz bir geleceğe bırakılmasıyla, hızla gelişmeyen devrimlerin ezilmeye mahkûm olduğu unutulmakta.

Komünist Partisinin bu tutumu UP'yi sakatladı; ilk gelişmelerden sonra hem de önemli iktisadî başarılara rağmen UP bugün geriliyor. UP'nin diğer büyük partisi, Sosyalist Parti, kuvvetli ve disiplinli Komünist Partisini dengelemek için çok dağınık ve heterojen; her çetin mücadelede KP'nin çizgisi, daha radikal SP çizgisine galip geldi. Söylemek için çok erken, ama şimdiki halde UP yenileceğe ve uzlaşmacıların parlamenter taktikleri galip geleceğe benzer.

UP ve Burjuva Devleti

Eylül 1970'de UP, sosyalizmi kuracağını ilân ederken, kendini, bir burjuva devletinin hükümetine kanunî yoldan seçilmişlik gibi garip bir tarihi durumda buldu. Çoğunluğu işçi sınıfına dayanan partilerin bir koalisyonu olan UP, bu seçim zaferini, burjuvazinin saflarındaki bir bölünmeden yararlanarak kazandı (1). Seçim, UP'ye devletin yürütme dalının resmi kontrolünü verdi; ama sağ, yasama ve yargılama dallarını olduğu kadar vergi toplama, devlet hesapları ve genel olarak bürokrasiyi kontrol altında tutmaya devam etti. Silâhlı Kuvvetler içindeki kesimler UP'den öyle ürktüler ki, birkaç darbe teşebbüsüne destek oldular. (2). Ancak subayların çoğunluğu Anayasaya ve Başkana bağlılığını korudular. UP tarafından Anayasayı feshetmek yolunda girişilecek herhangi bir teşebbüs hiç şüphe yok ki bir askeri müdahaleye yol açacaktı.

Geleneksel Silâhlı Kuvvetlerin varlığının devamı, UP'yi, burjuva devletini yok edip yerine işçi devleti kurmak nihai hedefini burjuva kanun sisteminin kurallarıyla kapitalist devleti kontrol altına alarak oylamayla gerçekleştirmek zorunda bırakır. Tarihi bakımdan, bu, UP'yi çok değişik ve en azından çok güç bir duruma sokuyordu.

UP'nin stratejisi, yürütme gücünün önemli kuvvetini kullanarak, ekonomiyi Frei yıllarının durgunluğundan kurtaracak bazı acil ekonomik reformları gerçekleştirmekti: (büyük sanayinin kamulaştırılması, gelirin yeniden dağılması, işsizlerin devlet tarafından istihdam edilmesi, bakırın millîleştirilmesi). Ekonomik gelişmenin yanı sıra, UP'ye oy için daha çok taraftar sağlayacak (yani Eylül 1970'deki yüzde 36,2'yi yüzde 50'nin üzerine çıkartacak) kitle politik mobilizasyonu gerekliydi. Böyle bir çoğunlukla UP bir plebisit yaparak yeni bir Anayasa çıkarabilirdi. Yeni Anayasa eski kongrenin ,eski yargı organlarının ve eski devlet bürokrasisinin yerini alacak işçi devletinin temeli olacaktı. Bu sürecin kanunîliği, ordu içindeki gerginlikler sürse bile askerin hükümeti düşürmesini önleyecekti. Politik mobilizasyon süreciyle birlikte, devlet, büyük sanayileri kamulaştırarak yeni sosyalist ekonominin temellerini yaratacaktı.

Bu iç senaryo makûl gibi görünüyordu ilk adımlar başarılı olarak atıldı. Nisan 1971'deki Belediye Seçimlerinde UP çoğunluğu sağladı. Ama bu noktada

plân tökezledi. Devlet gücüne ait hayatî sorun ertelendi: plânlanan Anayasal pelebisit gelecekteki belirsiz bir tarihe bırakıldı.

UP'nin stratejik görüşleri Lâtin Amerika solunun son on yıl tarihinin bir yansımasıdır. Küba devriminden sonra sol iki ana eğilime ayrıldı: geleneksel sol (genellikle Komünist Partisi) ve ayaklanmacı sol (genellikle gerillalar). Komünist Partileri, geçici istisnaların dışında, her zamanki seçimlere katılma ve ayaklanmayı belirsizce erteleme taktiklerini devam ettirirken, yeni güçler silâhlı ayaklanmanın acil gerekliliğinde israr ediyorlar. Çin - Sovyet çatışmasından sonuçlanan Çin yanlısı Komünist Partileri genellikle ayaklanmaya lâfla destek oluyorlar, fakat gerçekte ne bir silâhlı mücadele örgütlüyorlar ne de katılıyorlar (Kolombiya hariç).

Fakat son on yıl içindeki ayaklanma denemelerinin hiç biri Küba başarısını tekrarlayamadı. Çoğu ya yok edildi, ya da hareket edemez hale getirildi. Bu temel üzerine UP Lâtin Amerika sosyalistlerinin seçim taktiklerine taze bir hayat getirdi. Şili böyle bir deney için en yatkın ülke idi. Nüfusunun yüzde 75'i kır gerillasını uygulanabilirlikten çıkaracak bir şekilde şehirlerde yaşar. Şehir işçi sınıfı en iyi Şili'de örgütlenmiştir. Sadece kuvvetli bir KP'si değil, Rus revizyonizmine bağlı olmayan kuvvetli bir SP'si vardır. Bu işçi sınıfı partileri, kendilerine seçim zaferi sağlayan küçük burjuva partileriyle koalisyon yapmayı başardılar, hepsine olmasa bile Şili solunun büyük bir kısmını şaşırtan bir zafer (3). Bu seçim zaferi, kitle mobilizasyonu ve sınıf mücadelesinin yoğunlaştırılması için maksimum fırsatlar ile yeni bir devrim - öncesi dönem açtı.

UP'nin başarısı o kadar umutluydu ki, diğer birçok ülke bunu denedi. Fakat Uruguay'da **Frente Amplio**, Venezuella'da **Nueva Fuerza** başarısızlığa uğradı. Ayaklanmacı solun temel eleştirileri daha bir yoğunlaştı. Eleştiriler iki noktada toparlanabilir: A — UP temel olarak burjuva kanunlarına dayanmaktadır, ve B — UP'nin öncü bir partisi yoktur. Bu eleştiriler Lâtin Amerika solcularına ait değildir; genel olarak bilim bunu doğrular.

UP politik iktidarın konrolünü şiddetsiz olarak, burjuva legal sistemine saygı göstererek elde edeceğini umuyordu. Sosyalizmin kuruluşu devlet gücü için mücadele ile birlikte gitmelidir. Önceki sosyalist devrimler iktidarı askerî olarak ele geçirdiler ve bundan sonra devleti, proletarya diktatoryası vasıtasıyla, sosyalizmin kuruluşu için kullandılar. İktidar askerî olarak ele geçirilmedikçe yeni doğan sosyalist hükümet, Lenin'in **Devlet ve Devrim**'de açıkça gösterdiği gibi, kırılması gereken, aksi takdirde sosyalizmi kıracak olan, burjuva devlet mekanizmasının ağırlığı altında ezilir. UP iktidarı askerî olarak ele geçirmedi. O sadece (Şili'deki bürokrasinin son derece baskıcı olduğu) burjuva devlet mekanizmasının mirasçısı değil, aynı zamanda devletin kontrolünü tam olarak bile ele geçiremedi, sadece yürütme gücünü.

UP'nin, kanunî yolundan dolayı önüne çıkan zorlukları yenebilmesi için iktidar sorununda azimkâr bir şekilde odaklaşması gerekirdi. Seçimlerden sonra Şili'nin sorunları acilen çözeceğini vaadedeciğine, meseleyi olduğu gibi, bunun ilerdeki birçok zorluklar için atılan önemli bir adım olduğu şeklinde koyması

gerekirdi. Seçim zaferini, devlet gücünün gerçekten ele geçirmesine yol açacak, şiddelti, derin bir kitle mobilizasyonu takip etmeliydi. Bunun yerine UP tersini yaptı. Yürütme gücünün kontrolünü kullanarak yürütmeyi başarabildiği anti emperyalist ve anti-monopolist tedbirleri yüceltti. Fakat sosyalizmin kuruluşu için ilk adım olarak, kapitalist devlet mekanizmasının tahrip edilmesinin acil gerekliliği üzerinde durmayı reddetti. Bu anlamda UP, sosyalizm için mücadeleyi belirsiz olarak ertelemeye gönüllü olan Komünist Partisinin geleneksel teorilerini takip etti.

UP'nin ikinci bir eleştirisi, onun, disiplinli bir öncü partiden yoksun olduğuna dairdir. Kuvvetli bir öncü partiden yoksun olan önceki işçi sınıfı mücadeleleri yenilgiye uğradı (Paris komünü, 1905 Rus Devrimi, Bolivya ve Meksika devrimleri). UP koaliasyonu kuvvetli işçi sınıfı partileri ile zayıf küçük burjuva partilerini bağlıyor. Bu seçim zaferini elde etmek ve kendi çıkarlarını büyük sermayeye hücum eden proleter önderliği ile doğru olarak özdeşleştiren küçük burjuva için gerekliydi. Fakat, sosyalizmi kurabilmek için koalisyon, devrimci bir program üzerine temellenerek, kendini sağlamlaştırmalıydı. Bunun yerine, herkesin eleştirisine rağmen aptalca sekreterlikler galebe çaldı. MIR (Devrimci Sol Hareket) in UP'ye entegrasyonu imkânsızlaştı; bunun yerine KP ile MIR arasında çok büyük bir açık anlaşmazlık gelişti. Partilerin birleşmesi şu sıralarda veya yakın gelecekte imkânsız olsa dahi, sorun kimsenin bunu önermemiş dahi olmasıdır. Nesnel ihtiyaç, bilinçli iç mücadele içinden yürüyerek sıkı ve disiplinli bir UP yaratmaktı. Bunun yerine, bütün devlet dairelerine parti kotaları konuldu. UP'nin yenilgisinin, onun sosyalist eleştirilerini desteklediğini akılda tutarak şimdi UP hükümetinin somut geçmişini gözden geçirelim.

İlk Dönem: Ekonominin Devlet Kontrolü

UP'nin görüşleri ikiliydi, ekonomik ve politik. Ekonomik olarak amacı ekonomiyi Frei hükümeti senelerinin durgunluğundan kurtaracak bazı acil tedbirler almak. Aynı zamanda, gelecekteki sosyalist ekonominin temelini teşkil edecek bir şekilde, ekonominin kuvvetli bir devlet-kontrollü sektörünü oluşturmak ve bu arada giderek Şili sağının iktisadî temelini yıkmak.

Politik olarak UP'nin amacı seçim zaferini geliştirmekti. (Yeni destekler kazanmak için), kısa vadeli ekonomik canlanışlar kullanarak, ve nüfusun örgütlenmemiş kısımlarını mobilize ederek, UP, bütün idarî mekanizmanın kontrolünü ele geçirmeyi ve aynı zamanda eski legal ve bürokratik «biçimleri» ortadan kaldırmayı ümit ediyordu. Bu hedefe, yeni bir Anayasa çıkararak ulaşılabilirdi. Aynı zamanda ekonominin doğru olarak çalışmasını sağlamak ve sağın sabotajlarını önlemek için yeni halk örgütleri oluşturulması düşünüldü. Bunlar kırsal kesimde CERA (Centros de Reforma Agraria — Tarım Reformları Merkezleri) ları ve köylü Konsülleri, şehirde devlet-kontrollü fabrikalarda Üretim Komiteleri ve İdare Konsülleri idi. CERA'lar tarım reformunun hızla yaygınlaştırılmasın-

dan neticelenen devlet çiftlikleri, Köylü Konsülleri ise tarımın reforme edilen sektörlerini temsil eden, yerel olarak seçilmiş köylü kongreleridir. Köylü Konsülleri Tarım Reformunu yönetecekti. Ne yazık ki Tarım Reformu Frei idaresinden kalanlardan oluşan bürokratik merkezlerin kontrolünde kaldı.

Şehirlerde ise, Üretim Komiteleri ve İdare Konsülleri sadece devlet kontrolündeki fabrikalarda mevcuttu. Fabrikalardaki Üretim Komiteleri yaygındır ve genellikle etkili bir üretimde başarılıdır. İdare Konsülleri devlet konrolündeki endüstrilerin yeni yöneticileridir. Bunların önündeki engelde hükümet temsilcilerinin patronca ve bürokratik tavırlarıdır. İşçiler bunların yerine kolayca geçmelidir; fakat bugün bunun için hükümet yönetimine karşı proleter muhalefet uzun dönem uğraşmak zorunda. Şehirde kurulan önemli bir örgüt de JAP (Juntas de Abastecimiento y Control de Precios). JAP spekülasyonu önlemek ve malların tüketiciye dağılımını örgütlemek amacıyla kuruldu. Bu çok gerekli örgüt birtakım başarılar elde etti, ancak çok daha kuvvetlendirilmek zorunda.

İlk aylarda UP'nin stratejisi nasıl işledi? İlk ekonomik tedbirler çok başarılıydı. Ekonominin tekelci niteliği, büyük çapta işsizlik ve kullanılmamış endüstriyel kapasite bırakmıştı. Yüzde 6 olan işsizlik oranı 1971'de yüzde 3,8'e düştü. Endüstriyel üretim 1969 ve 1970 deki yüzde 75 kapasitesinden 1971'de yüzde 90-100 e çıktı. Kapasitelerin millî gelirdeki payı 1970'de yüzde 18.6 iken, 1971 de yüzde 8.3'e düştü. Şili ihracatının yüzde 70'ini teşkil eden bakır endüstrisi 1971'in ortasında millîleştirildi. Tarım reformu çok büyük çapta hızlandırıldı. Büyük fabrikalar devralındı. 1965 - 70 seneleri arasındaki yüzde 26.5'lik enflasyon 1971'de yüzde 22'de tutuldu.

Şili'de UP'nin ilk senesindeki durum, Küba devriminin ilk dönemine benziyordu. Muhakkak ki rasyonel tedbirler kitleler için çok büyük ilk sosyal çıkarları sağlıyordu. Bundan sonradır ki sağın sabotajlar ve boykotları, ve emperyalizmin «görünmez blokajı» vasıtasıyla reaksiyonu etkili olmaya başladı. İlk altı aydaki büyük ekonomik gelişmeler UP'yi Nisan 1971'deki belediye seçimlerinde zafere ulaştırdı. Eylül 1970 seçimlerindeki yüzde 36.2'ye karşılık, birleşik sağ kanat karşısındaki UP oyların 50.9'unu aldı. Solun en büyük kazancı SP'ye aitti. Bu korkunç zafer ile, UP saldırıya geçmek ve mevcut devletin politik tabiatına yüklenme durumundaydı. UP Programı, «yeni bir politik teşkilâtlanma halkın devlet yönetimine kitlesel katılmasını kurumlaştıracaktır... Halk Meclisi, millî düzeyde halk hükümranlığını temsil eden tek bina olacaktır» diyordu. Nisan 1971, oy ile yeni bir Anayasa çıkarmanın tam zamanıydı, fakat UP bunu yapamadı. Bu temel hata, Şili'de sosyalizm için mücadelenin merkez sorununun politik iktidar sorunu olduğunu görmekte isteksizlik veya yeteneksizlikti. Yeteneksizlik öndeki büyük sorunların hafife alınmasından; isteksizlik plebisitin erken ve bunu örgütlemenin çok ileri gitmek olduğu korkusundan doğuyordu.

Sağ kanadın karşı - saldırısı ve UP'nin tepkisi

Fırsat momenti çabucak geçti. Karşı - devrimci sabotaj ve emperyalist blokaj UP'nin korktuğundan daha tehlikeli çanlar çalıyordu. Büyük endüstriyel kapasite ve düşük işsizlik ile, devlet sektörünün genişlemesi ve üretim plânının daha rasyonelleştirilmesi ve merkezleşmesi olmaksızın üretim çabucak artamazdı. Fakat Şili burjuvazisi meclisteki çoğunluğu ve araçların çoğunluğundaki (meselâ basılan gazetelerin yüzde 65'i sağı destekliyordu) kontrolü vasıtasıyla devlet sektörü gelişimini önledi. Bu arada emperyalizm —en başta ABD— Dünya Bankası, İhracat - İthalât Bankası, Inter — Amerikan Gelişme Bankası ve Enternasyonal Para Fonu Teşkilâtı vasıtasıyla kredilerini kesti.

Geçici seçim çoğunluğundan faydalanmayı başaramayan UP, uzun vadeli ekonomik stratejisini uygulamaya koyuldu. Bu, sosyalizmin kuruluşuna temel teşkil etmek için büyük endüstrilerin devlet - kontrolüne geçirilmesiydi. Bu hamlenin neticesi çıkmazdı. Ekonominin halk kontrolü büyük fakat karar verici değildi ve ekonomi alanındaki yeni gelişmelerin daha geniş politik İktidar olmaksızın, özellikle mevcut Kongreyi dağıtmaksızın gerçekleştirilemeyeceği açıktı. 1971'deki fırsatı kaçırdıktan sonra UP bu problemle 1972'de karşılaşmaya zorlandı. Eylül - Ekim 1972'deki iktisadî kriz ve sağ - kanat saldırısı, burjuvazinin Şili ekonomisini tahrip edebilmek için gerektiğinden fazla kapasiteye sahip olduğunu gösterdi. UP'nin alacağı her tedbire karşı parlamento muhalefet ediyor ve iktidarı kıskacında tutuyordu.

Bu parlamenter mücadelenin ortasında önemli bir olay oldu. Aralık 1971'de, Fidel Castro'nun ziyareti sırasında, burjuvazi bir kitle gösterisi tertipledi. Büyük çapta orta - tabaka niteliğinde olan bu gösteri ilk defa Şili sermayesinin kitle tabanlı bir sokak hareketini gerçekleştirebileceğini gösterdi. Fidel, Şili'yi sol arasındaki ayrılıkları kışkırtan faşizme karşı uyardı.

ABD Emperyalizmi: Görünmez Abluka

UP'nin emperyalizmin tehlikelerini tekrar tekrar söylemesine rağmen, ABD'nin ekonomisine yaptığı tahribat için hazırlıklı değildi. Bundan öte, ABD'nin Şili ekonomisinin başlıca sorunlarından sorumlu olduğu hakkında kuvvetli bir kitle bilinci yaratamadı UP. Şili'de ABD holdingleri yaygındı. Amerika'nın Şili'de 1 milyar dolardan fazla yatırımı vardı ve bu yatırımlar senede 500 milyon dolar kâr sağlıyordu. ABD'nin 1 milyon dolardan fazla olan bu yatırımını (aşağı yukarı 1.1 milyar) 1 milyar dolar alırsak, bunun 600 milyonu maden yatırımlarına (başlıca bakıra), 400 milyonu da imalât ve ticarete aittir. Yabancı yatırımlar Şili endüstrisinin bütününün yüzde 19'unu kontrol ediyordu ve yüzde 6.5'ine kontrol etmeden iştirak ediyordu. Hakim endüstride yabancı yatırımlar yüzde 30.4'ü kontrol ediyorlar ve yüzde 13.2'sine de iştirak ediyorlardı. Sahiplik vasıtasıyla kontrolün dışında Şili endüstrisi büyük çapta ABD makineleri kul-

lanıyordu ve ABD teknolojisine bağımlı idi. Bu bağımlılık en modern ve hızla gelişen endüstrilerde en fazlaydı —lâstik, elektrikli makineler, metal işletmeleri (tesfiye) ve eşya sanayli. Teknoloji ve mal sahipliği dışında, ABD'nin enternasyonal finans teşkilâtları vasıtasıyla dolaysız iktisadî gücü vardı.

Enternasyonal plânda, ABD Şili ekonomisini geleneksel olarak kredi mekanizması ile kontrol altında tutuyordu. Allende cumhurbaşkanı olduğunda Şili'nin dış borçları üç milyon doları aşmaktaydı. UP'nin dış borçlar konusunda ayrıntılı bir açıklama yapmamış olmasına rağmen bunların 1971 ve 1972'de yılda 400 milyon dolarlık bir ödemeyi gerektirmiş olacağını sanmaktayız.

Normal olarak böyle bir borcun ödenmesi ancak yeni borçlar alarak mümkündür. Şimdiye kadar birçok ülke de bu yola başvurmuştur. Fakat bu yolun tek sakıncası borçlanmanın gittikçe artmasıdır. Dünya Bankası Uluslararası Para Fonu, İhracat - İthalât Bankası, Uluslararası Gelişme Bankası bu tür işlemlerde uzmanlaşmışlardı. Ne var ki Washington bu kuruluşlara Allende hükümetine borç vermeyi reddetmelerini bildirdiğinden, Şili eski borçlarını kapatmakta yardımcı olacak yeni kredileri pek alamadı. Bu yüzden Şili eski borçları üzerinde yeniden görüşülmesini istemek zorunda kaldı. 1972 Şubatında alacaklı ülkelerin temsilcileriyle Şili temsilcileri Paris'te buluştular ve Nisan ayında bir anlaşmaya vardılar. Borçlar üzerindeki bu görüşmelerin ayrıntıları bilinmemekle birlikte, bunların yüzde 70'inin ödeme süresinin sekiz yıl daha uzatıldığı bilinmektedir.

Uluslararası Para Fonu, buna karşılık, Şili'nin hesaplarına bakıp alacaklılara (hükümetlere ve Uluslararası Bankalara) onun ekonomisini doğru yönetip yönetmediği hakkında bilgi verecekti.

Görüşmeler boyunca ABD bir taraftan Şili ekonomisinin kontrolünü sağlayacak bir mekanizmayı kabul ettirmek isterken öte taraftan da millîleştirilen ABD bakır şirketlerinin de bu görüşmelerde konu edilmesini sağlamaya çalışmıştı. ABD'nin bu çabalarının başarısızlığa uğramasında Şili'nin kapitalist blok içindeki çelişkilerden yararlanarak birçok Batı Avrupa ülkesinin desteğini sağlayabilmesinin de payı büyüktür. Borçlarla ilgili yeni görüşmeler, Şili ile her bir alacaklı ülke arasında, Paris toplantısında alınan kararlara bağlı kalınarak, ayrı ayrı yapılacaktı. Yeni görüşmelerin açık sonucu Şili'nin bazı borçlarının ödenmesini ertelemesi oldu. Böylece Şili 1972'de 400 milyon dolar yerine sadece 150 milyon dolar ödedi. Ancak Uluslararası Para Fonu'nun denetlemelerine de katlanmak zorunda kaldı.

Şili'nin ödemekte zorluk çektiği bu borçların çoğu UP yönetiminden önceki Frei Hükümeti zamanında yapılmıştı. 1966 - 70 arasında 2,4 milyar dolar dış borç alan Frei, Allende'ye yüklü bir miras bırakmıştı. Bu borçların özelliği kısa vadeli olmasıydı. Frei Hükümetinin yapmış olduğu borçlar giderek UP'nin kredisiz kalmasına sebep oldu. Şili ekonomisi üzerindeki ABD kontrolu hakkında bu yazılanlar, UP'nin «görünmez abluka» ve bunun ekonomideki etkilerini ortadan kaldırmak için yeterli bir plânlamada bulunmadığını göstermektedir (bu ablukanın «görünmezliği» ABD'nin Şili'ye karşı açıkça bir ekonomik abluka ilân etme-

yip, aynı etkiyi uyandıracak tedbirlere başvurmasından ileri gelmektedir). UP'nin bu hazırlıksızlığı «görünmez abluka»nın kaçınılmaz etkilerini gereksiz yere daha çok yoğunlaştırmıştır. Allende'nin Birleşmiş Milletler ziyareti bu soruna bir hal çaresi bulmak için atılan ilk adım olarak kaldı.

Ekim 1972: Sağın yenilenmiş saldırısı

Burjuva karşı-saldırıları ve emperyalist blokaj ile yaratılan ekonomik sorunlar en sonunda Ağustos 1972'de Şili'de açık politik krize dönüştü. Yüksek talep ve yetersiz arz, ağır enflasyona ve karaborsacılığa yol açtı. Düşük resmi fiyatlar muazzam derecede spekülâsyon doğurdu; tersi olacağına pazar ekonomisi devlet sektörünün temellerini sarsıyordu. Hükümet spekülâsyonu önlemek için büyük fiyat artışlarına karar verdi. Birçok kalemde artış yüzde 100'e ulaştı. Fiyat artışları kitlelere yeteri kadar izah edilmedi. Bu fakiri zenginden daha fazla etkiledi. Zira zenginin daha fazla likid sermayesi vardı. Sağ, halkın geniş kesimlerinin hoşnutsuzluğundan faydalanarak bir seri prokasyonlar düzenledi. Eylül ayının başında sadece birkaç hafta içinde altı kişi öldü ve binlercesi tevkif edildi. Burjuvazinin (Millî Parti tarafından temsil edilen fabrika sahiplerinin desteklediği) bazı kesimleri **ülkeyi kaostan kurtarmak** için açıkça askerî darbeleri provake etmeyi deniyorlardı.

Eylül olayları, Aralık 1971 gösterisini ve Fidel'in faşizm hakkındaki uyarısını hatırlattı. Şili'nin faşizm için gerekli şartların birçoğunu birleştirdiğini kaydetmek gerekir: ekonomik kriz, bir miktar kitle destekli aşırı-sağ partiler, aşırı derecede gayrimemnun orta ve küçük burjuva tabakaları mobilize edebilecek demagog liderler, **Patria y Libertad** ve **Comando Rolando Matus** gibi örgütlü silâhlı gruplar vs. krizi karşılayabilmek için UP'kitlesel destek yürüyüşünü örgütledi: iki milyon işçinin geniş ve militan kesimi bütün Şili boyunca sağın faşist kesimlerini ürküttü.

Fakat sağ, sadece geçici olarak geri çekilmişti. Burjuvazinin iktidarı devirmek için hazırladığı Eylül plânları Ekimde sahneye kondu. Genel burjuva saldırısı kamyon sahiplerinin grevi ile başladı. Bundan iki gün sonra dükkân sahiplerinin grevi başladı. Hemencecik doktorlar, hemşireler, mühendisler, avukatlar, banka memurları ve havayolları pilotları sempati grevi çağrıları yaptılar. Bu burjuva «genel grevi» ülkeyi kısmen tahrip etti. Fabrikaları kapamak için karşı-devrimci girişimler işçi sınıfının kararlı direnmesi ile karşılaştı ve işletmeler açık kaldı. Hükümet 25 bölgenin 22'sini Olağanüstü Bölge ilân etti; ordu «kanun ve nizam»ın sağlanmasının başına getirildi ve politik gösteriler yasaklandı. Askerler aynı zamanda 200 kadar sağcı sabotajla uğraştı. Hükümet ve işçi sınıfı, üretimin ağır aksak yürümesini Silâhlı Kuvvetlerin yardımıyla sağladılar Fakat UP grevi yenemedi. Ekonomi büyük hasara uğradı: Ekonomi Bakanı 26 günlük grevin maliyetinin 200 milyon olduğunu bildirdi. Kriz ancak, UP'nin, Ge-

nel Kurmay Başkanı dahil olmak üzere, üç askerî şefi kabineye alarak kesin bir politik fedakârlık yapmasından sonra neticelendirildi.

Millî Parti Allende hükümetini grev esnasında düşürmeyi ümit etmişti, fakat Ordu bir cunta gerçekleştirmekte isteksiz görüldü. Öte yandan daha ılımlı Hıristiyan Demokrat Parti askerî kabine ile tamamen tatmin oldu. UP'nin imajı tahrip olmuştu ve Silâhlı Kuvvetlerin hükümetteki varlığı yaklaşan Mart Kongre seçimleri için sağlam bir garanti teşkil etti. UP, burjuvazi tarafından yönetilen grevi kırabilmek için, işçi sınıfına değil, işçi sınıfının geleneksel düşmanı baskı unsurlarına dayanmağa zorlandı. Hristiyan demokratlar burjuva kamp içinde yönetimi ele geçirmişti ve şimdi seçimleri itimatkâr bir şekilde bekliyordu.

Burjuvazinin Ekim saldırısı Şili politik sahnesini paralize etti. Her örgüt ve hemen her birey hükümete taraftar veya karşı bir tavır almaya zorlandı. Grev sınıf güçlerinin kuvvetlerini ve zayıflıklarını açığa çıkardı. Burjuvazi küçük burjuvazinin (küçük mal sahipleri, beyaz yakalı işçiler) büyük bir kısmını kendi tarafına alarak geniş bir kitle desteği olduğunu gösterdi. Bu kesimlerin birçoğu başlangıçta UP'nin yanındaydı, fakat o zamandan beri açıkça daha kuvvetli olanın yanına geçmişlerdi. Hükümet tehlikeli bir şekilde zayıflamıştı. Öte yandan işçi sınıfı yenilenmiş bir güç ve görüntü arzediyordu. Grev sırasında SP ve MIR tarafından desteklenmiş önemli yeni örgütler, Koordine Komiteleri kurulmuştu. Bu komitelerin görevi, kısmî bölgelerin bütün örgütlerini birleştirmek ve o bölgenin ekonomisini mülk sahiplerinin iradesi dışında yönetmekti. Şimdilik sayıca kısıtlı olmalarına rağmen, potansiyel olarak işçi kontrolüne doğru önemli bir adım teşkil ediyorlardı. Genel olarak, işçi sınıfı grev boyunca kendi öz kaynaklarına dayanmaya zorlandı ve bu yolda takdir edilecek başarılara ulaştı. Son olarak, Silâhlı Kuvvetler, UP'nin kanun yoluyla tahrip edilebileceğinde Hristiyan Demokratlarla görüşbirliğine vararak, şimdilik bir darbeyi reddetti. Onların hükümetteki âcil işleri, işçi sınıfını taleplerini ileri sürmekten men ederek, sınıf mücadelesinde geçici bir mütareke sağlamaktı.

Mütareke girişiminin sonucu

Askerin mütareke girişiminden sonra ekonomideki bozukluk devam etti. Allende hükümeti karaborsacılığın korkunç gelişimi karşısında, Mart seçimlerinde alacağı oyları kaybetmek bahasına, temel maddeleri vesikaya bağladı. Gaz, deterjan, şeker, dişmacunu, tuvalet kâğıdı, kahve, sigara ve diğer gerekli ürünler hemen hiç bulunmuyordu, karaborsada ise resmî fiyatının iki üç katına satılıyordu. UP temel maddelerin resmî fiyatına satılmasını sağlayabilmek için dağıtım alanında büyük adımlar atmaya zorlandı. Fakat hükümet şimdiye kadar vaadettiği kontrol meselesinde herhangi bir etkili tedbir almadı. Sömürülen sınıfın kitle örgütleri, özellikle JAP, Koordine Komiteleri, Köylü Konsülleri, hükümet bir şey yapamazken, bütün yerel dağıtım sistemlerini kendi başlarına ör-

gütlediler. Hükümetin kontrol ettiği dağıtım sistemi DİNAC, temel tüketim malları dolaşımın sadece üçte bir kadarını kontrol ediyordu: gerisini ise özel sektör. Burjuvazi endüstri ve tarıma yatırım yapmaz oldu ve sermayesini, büyük çapta mal alarak, onları saklayıp sonraları yüksek kârlarla satarak, karaborsada spekülâsyon için kullandı. Hükümet bu durumla baş edemezdi; ancak gerçek kitle mobilizasyonu karaborsayı ezebilirdi. Dağıtım sisteminin devrimci çözümü üretim problemînin çözümünün aynısıdır: hükümet bürokrasisi değil, işçi kontrolü.

Bu arada Sağ, endüstrinin hükümet tarafından kontrolünü önlemek için, devletin yargı gücünü kullanarak yeni bir taktik geliştirdi. Hükümet yönetimine alınan 30 kadar endüstri adlî ambargo altına alındı. Mahkemeler, devlete bağlı yöneticilerin, eski sahiplerinin muvaffakatini almadan yeni kararlar alamayacağını ileri sürdü. Bu üretimi durdurmasa bile büyük miktarda aksattı. Sağın bu manevrası çok tehlikeli idi ve UP şimdi hakimlerin bu kararını temyiz etmeye çalışıyordu. Fakat mahkemeler sağ eğilimliydi ve genel politik saldırıda burjuva partilerinin giderek önemli bir silâhı haline geliyordu.

Kitle mobilizasyonu gerekliliği

Ekim krizinden sonra Şili'nin politik ortamı, endişe verici bir mütareke şeklinde açıklanabilir. Kabinede askerlerin bulunuşu UP'yi şiddetli proleter saldırısı örgütlemekten men ediyordu. Fakat aslında her şeyin üzerinde bu gerekliydi.

Sağın Kongreyi kontrol altında tutmasının devamı halinde, UP geçen iki senede üstesinden gelemediği engellerle yine yüz yüze gelecektir. Ve UP, anti - emperyalist ve anti - monopolist mücadele veriyorum diyerek sosyalizmin kuruluşuna geçmeyi belirsiz bir tarihe bırakırsa, yani KP'nin çizgisini sürdürmekte devam ederse, kapitalizmin bütün ağırlığıyla canlanmasına ve dolayısıyla kendi sonuna yol açacaktır.

Bu kaderi savuşturabilmek için UP köklü bir kitle mobilizasyonu örgütlemeliydi. Böyle bir mobilizasyonun hedefleri ne olmalıydı? Birisi, işçi devletine devrimci ilerlemeyi kanunî bir çerçeve sağlayacak yeni bir Anayasa olabilirdi. İkinci bir gerekli amaç ise, ikili iktidarın (dual power) maddî halk örgütlerini kurmak olmalıydı. Köylü Konsülleri ve Koordine Komiteleri aşikâr sınıf gerekliliklerı sonucu aniden büyümüştü. Bu tip oluşumlar azimkâr bir şekilde kuvvetlendirilmeliydi. Bu tip örgütler gelecekteki işçi devletinin nüveleri olabilirler. UP, burjuva devletinin bazı kesimlerinde olan kontrolünden faydalanarak, en azından ikili iktidarın potansiyel oranlarına olan baskıyı nötrolize etmesi ve alttan gelişmeyi sağlayacak bürokrasiden kurtulmuş halk konsüllerinin kurulabilmesi için boşluk yaratması gerekirdi. Bu tip somut kitle mücadelesi örgütlenmeleri her zaman, herhangi bir Ekim grevi tekrarlanmasını ve sürekli mümkün olan askerî müdahaleyi önleyebilmek için gereklidir.

UP böyle bir stratejinin uygulanması için çok az bir eğilim gösterdi. Bunu istese bile, şimdi güçlükler bir sene öncesinden çok daha fazla. Politik kazançsız ekonomik krizler halkın birçok kesimini karşı-devrim kampına sürdü. Allende hükümeti bu haliyle, Şubat ve Ekim 1917 arasındaki Rus geçici hükümetine çok benziyor. İşçi sınıfının çok büyük bir kesiminin desteğine hâlâ sahipse de, bu çoğunluğu proletar devlet gücünü ele geçirmeğe yöneltmediği müddetçe gücünü kaybediyor. Bu arada orta tabakalar hızla sağ kampa kayıyor. UP'nin baskıcı bir strateji uygulayarak mevcut kitle örgütlerini kuvvetlendirmesi ve ikili iktidarın yeni potansiyel kurumlarını yaratabilmesi halinde küçük burjuvazinin alt kesimlerinin karşı-devrimci kampa kayması durdurulabilir. Böyle bir saldırı Silâhlı Kuvvetler ciddî iç baskılar yaratabilir ve darbe teşebbüslerine yol açabilir. Fakat alarm halinde ve tetikte bir işçi sınıfı Silâhlı Kuvvetlerin saflarında öyle bir politik çekim gücü yaratabilir ki, onlar darbe girişimlerinde bulunacak subayların arkasından gitmezler.

(*) Bu inceleme Şubat 1973'de yani karşı devrimin siyasî iktidarı devirmesinden 7 ay önce yazılmıştır.

(1) UP oyların yüzde 36.2'sini aldı. Hristiyan Demokratlar tarafından temsil edilen Liberal burjuvazi yüzde 27.8'ini, Millî Parti tarafından temsil edilen «muhafazakâr» burjuvazi yüzde 34.9'u aldı. İki sağ parti Eylül seçimlerinden hemen sonra, böyle bir yenilgiye bir daha düşmemek için birleştiler.

(2) UP, ordunun bir kaç hükümet devirme plânını ortaya çıkardı. 1970 Ekiminde General Schneider'in katledilme olayına Silâhlı Kuvvetlerin bir çok subayı, UP'nin hükümette yer almasını önleme amacıyla katıldılar. Katliamın sonucu olarak, emekli General Roberto Viaux tutuklandı, ve Deniz

Kuvvetleri Komutanı, Santiago'daki garnizon komutanı, generaller, Hava Kuvvetlerinden bir general gibi diğer yükrek rütbeli subaylar ve Genel Polis Müdürü emekliye sevkedildi. 1971 Aralıkta, Santiago Okul Müdürü Albay Labbe ayaklanma plânı hazırladığı gerekçesiyle emekliye ayrıldı. Kendisi şimdi Ulusal Parti liderlerinden biridir. Ordu Generali Canales, hükümeti devirme teşebbüsünde bulunduğu gerekçesiyle 1972 Eylülde emekliye ayrıldı. Bir Fransız politika bilimcisi olan Alain Joxe, «tarafsız» kabul edilen Şili Silâhlı Kuvvetlerinin Amerikan emperyalizmine bağımlı olduğunu ortaya koyan bir belge yayınladı: **Las Fuerzas Armadas em el Sistema Politico de Chile, Santiago, 1970.** Bu bağımlılık, eğitim ve teknoloji alanında, Allende hükümeti idaresinde devam etmekteydi. Örneğin 1972 Ekiminde, Şili Hava ve Deniz Kuvvetleri, ABD güçleriyle birlikte deniz manevraları yapmışlardı. 1972 Martta ABD Hava Kuvvetleri Komutanı General John Ryan, Şili Hava Kuvvetlerinin özel davetlisi olarak, Hava Kuvvetleri Bayramı kutlamasına katılmak üzere Şili'ye geldi. Allende törene katıldı ve Ryan'ı içten selâmladı.

(3) UP'in içinde bulunan partiler, 1933 ve 1922'de kurulmuş olan büyük işçi sınıfı örgütleri, SP ve KP Koaliasyonda aynı zamanda Hristiyan Demokrat Partiden kopan işçi sınıfı partisi olan MAPU ve orta tabakalara dayalı Radikal Parti vardır. Son İkisi SP ve KP'ne nazaran çok küçüktür. Haziran 1972 Sendika Seçimlerinde SP ve KP'nin her biri oyların yüzde 30, MAPU ve Radikal Parti de yüzde beşerini aldılar. UP içindeki diğer partiler çok daha ufak ve önemsizdirler. MIR ise UP dışında bırakılan bir sol partidir. 1965 yılında kurulan CUT — Central Unicei de Trabajadores, sendikalar federasyonu, seçimlerinde oyların yüzde üçünü aldı.

CAN YÜCEL.

1972 YAZI

Nerdeyse ışığa inanmaz olacaktık:
Öyle hızla büyüyordu içimizdeki karanlık

Kalamış'ta
Öğlen sıcağında
Heykeltraş Kuzgun'la beraber
Damarları varisli ve mermer bir masanın başında
Yeni kesilmiş iki sığır kulağı gibi otururken
(Bu, Kuzgun'un susması demek değil ya hoş..
O ara MİT'olojik işkence usulleri hazretin en büyük merakı,)
Buz gibi biliyorum
Ne kadar su koysam üstüne, boş
Ağarmayacaktı önümüzdeki nâmıssız rakı

Yandaki sokaktan mayolu gençler geçiyor
Gözlerinde fosfor, bacaklarında 4000 kalorilik gurur
Geçiyorlar rüzgâr - gibi - geçti kızlarıyla
Mutluluk omuzlarına atıverdikleri o yumuşak havlu..
Düzenleri düzenlerine mubarek olsun
Ben burda öbür gençliği ihtiyarlıyorum
O
Daireden daireye
Apartımandan apartımana
En enli arz dairesinden en boylu tul dairesine taşınırmışçasına
Güneş bombalarını
Yıldız kitaplarını
Ve çiçek dürbünleriyle tüfeklerini
Ve kurşundan ağır, kurşundan vahim yüreklerini
Gık demeden taşıyan
O sevgi ve öfke hamallarını
Kendi ecel terlerimle terliyorum
Damarları varisli ve mermer bir masanın başında

Kargaların şânındanmış
— Biri söyledi ama kim?—-
Yezitler gagalarına geçirdikleri kemikleri
Kırıp iliklerini sömürmek için
Yükselip yükselip taa yukarlardan
Tak diye bırakırmış damların üzerine..
Garson öğlen ajansını açtığı zaman
Çatırtısı geliyordu kaval kerniklerinin
Bitişikteki Rum kilisesinin arduvazlarından

Garson, dedim, bana biraz sabır ver
Allahtan isteyeceğine benden istiyorsunuz paşam; dedi
Öyleyse bir Allah ver, dedim
Gitti, bir daha gelmedi
—Yalnız kalmanın akılları bunlar!...
Nasıl da hırtça bölündük birader!...
Herifler satırı indirince
Sakatatçı dükkânına döndük
Ciğerler, kelleler, işkembeler—
Gözümün ucuyla bakıyorum
O tenhalar kahramanı mistik serçe
Tabağın dibinde kalmış kurtlu kirazları didikliyor
Yanaşmış gizlice...
—Yalnızlığın ufunetleri bunlar..
Ama geçer, geçer hepsi
Yakında hapse girince
Gerçi... gerçi

Önce güneş tutuldu sandım
Önümüzdeki turistik ve polikram resim
Resmen araba döndü birden
Kayboldu deniz, o mavi yekçeşim
Kayboldu vapur iskelesi (Mimar Kemal'den)
Kayboldu çilekler kadar çilli çocukların
Sevinçler çalan çıngırakları
Ayvalıklı ablalarının ayva tüylü baldırları keza
Kayboldu o Bodrum yapısından dönme tırandil
—Seksen **horse**'luk motoruyla kafa ütülüyordu hâzal
Kayboldu, ama pek de görünmüyordu zaten karşıki şahil
Sahi, nerden çıktı, kuzum, bu karartı?
Güneş lekesi olmasın sakın!
Aaa! At bu! At!
Tamaam! Şu çınarın dibinde duran yük arabasının atı!

Hiç ummazsın, değil mi, gündüzü geceye kattı kerata!
O metre karesi 1000 liralık manzarayı bir kalemde sildi, attı.
Suyu boğacak gibi!
Şimdi de suyun üstüne yürüyor
Tüh allah ayağı tökezlendi galiba
Kulaklarının dikine dek suya battı
Bak! Bak! Toparladı kendini!
Fırladı ,ayağa kalktı!
Heyt be!
Bi silkindi
Öyle bi silkindi ki
O kötü, o karadonlu yük atı
O güzellik uykularını kaçıran karartı
«Işık olsun» felan diye buyruk etmeden
Sırf değişe değiştire değişe
Yellerle eytişen yelesinden
Ve sularla birleşen terinden
Ve tümünü birden verip güneşe
Yepyeni bir aydınlık yarattı
Ve siyah sahtiyanlar kuşanmış bedeninden
Öyle bir yıldız dumanı ağarıp ağdı ki göğe
Samanyolunda sanıp kendini
Şaha kalktı hergele

Mürekkep balıklarında dedim, daha belirgin bu...
—Sözde sıkı duracaktım elime, dilime ve Bilime—
Daha da açık dedim, mürekkep balıklarında
Bu akla kara, aydınlıkla karanlık
Ve yaşamla ölüm arasındaki çelişme ve birleşme
—Ve devam ettim. Parayla değil ya ukalâlık!—
Bu düşmanlarına ve düşmanlarının dostu ışıklara karş.
Kursağındaki karadan, o acıdan, ağudan
Gayrı savı ve savunması olmayan
Bu kendi mürekkebini yalamış yaratık
Yaşamın son emrine sıra geldiği zaman
Bizcileyin tükenen hücrelerlyle tükenip gideceğine
Milyonla bölümünden bir bir bölüne bölüne
Çırağ eylermiş milyonla yavruyu deniz yüzüne

Ve başladı mıydı Doğumla Ölümün o ölmez düğünü
Bir ışık duvağı içinde mürekkep balığı
Yaşarmış son gürlüğünü

Kuzgun'la böyle bilimselleşirken orda, bir kığıştıdır koptu
Bizim düldül araba diye
Koşulmuş bütün kumsalın önüne
Zangırdatarak köşklerin camlarını, çerçevelerini
Ve ateşi ilk keşfedercesine
Nallarının kıvılcımlarından
Geçti Enver Hoca'ya emsal
Yandaki arnavut kaldırımından
Söz dedim o anda kendi kendime
Karanfili sıkıp yazacağım bunu ben
O güneşe karşı silkinen atın tarzı
Ve mürekkep balıklarının mürekkebiyle
Yazacağım yaşadığım bu korkunç - güzel yazı
İster dışarıda olayım, İster hapiste

Sözümü tuttum, yazıyorum işte

ERİCH WEİNERT

1890 yılında Magdeburg'da doğdu. 1921'de şiir yayımlamaya başladı. Şiirlerini kabarelerde okudu ve birçok dergilerle işbirliği yaptı. 1929 da siyasal eylemlere katıldı ve etkin bir rol oynadı. 1933'ten sonra nazilerin başa geçmesi üzerine, İsviçre'de, Fransa'da, Sovyetler Birliği'nde sürgün yaşadı. İspanya İç Savaşında Cumhuriyetçilerin saflarında çarpıştı. Fransa'da gözaltına alındı, sonunda Sovyetler Birliği'ne sığınmayı başardı. Orada, Hür Almanya Komitesinin kuruluşuna ve yönetimine katıldı. Savaştan sonra, ağır bir göğüs hastalığına tutulduysa da, Demokratik Alman Cumhuriyetindeki çalışmalarını ölene kadar aksatmadı. 1953'te öldü.

Çev: A. Kadir — Selâhattin Yıldırım

KALDIRIM TAŞLARININ TÜRKÜSÜ

Uyuduk bin yıl, on bin yıl, daha da çok,
granit gibi, buz gibi soğuk,
sonra uyandırıldık dinamitlerle,
sonra mal olduk.

İşçi taş ocağında ıhlar durur,
ateşler fışkırır keskisinden,
işçinin kanını ve terini biz
iliklerimize kadar emdik.

Serdiler bizi bir caddeye,
yerleştirdiler balyozla toprağa bizi,
kurudu işçinin teri üstünüzde,
ama hâlâ taştadır tuzu.

Sonra tüm araçları geçirdiler üstümüzden,
arabaları, faytonları, traktörleri,
gene de bana mısın demedik, taştan bağrımızda
duyduk çalışan insanın yüreğini.

Kükredi bir gün bir yürüyüşte
ağır ağır yürüyen bin ayak,
— işçiler marş söyledi ve biz çınladık —
taştan alınlarımız yalım yalım.

Ve oyuk kafalarımızda silâhlar patladı,
ve duman ve ateş yağdı tepemize.
ve İşçinin kanı ve beyni yağdı.
Boşalan kanı sakladık içimizde.

Yollardan söküp aldılar bizi,
gittik bir barikat olduk.
Duyduk işçinin sllâhını doldurduğunu
ve öfkesinin gürültüsünü duyduk.

Ve bir kez daha yağdı dumanla ateş.
Biz koruduk kardeşlerimizi sırtımızla,
ve püskürttük bütün saldırıları
olanca gücüyle taştan bağrımızın.

İşçilerin kanı solur taşta,
akar bizim yüreğimizde o kan,
biz hep yiğit kalacağız böyle:
Bir zafer anıtıyız artık biz
kardeşlerin mezarları üstünde!

PAUL PETERSON

Irkçı ve Faşist beyaz azınlık yönetimine karşı devrimimiz

Türkçesi: Mustafa Ekmeksiz

Afrika Milli Kongresi ve onun müttefikleri kendilerini Güney Afrika halkının kurtuluşuna adamışlardır. Buna bugün karar vermiş değillerdir. Bundan önceki tartışmamızda halkı devrime hazırlamanın, onu yapması gereken tarihsel ödeve inandırmanın önemini belirtmiştik. Bu işleri yapmak, devrimin ayrılmaz parçasıdır. Devrim ilk kurşunun atılmasiyle başlamaz. Kaldı ki, mücadelenin gidişi içinde şu ana kadar epey kurşun da atılmış bulunuyor. Ama bu dönemin nispeten barışçıl olması, onun devrimin bir parçası olmadığı ya da olmayacağı anlamına gelmez. Geçmişte bu gibi devrimci çalışmalar yapılırken, insanların ille de ölümle yüz yüze gelmedikleri doğrudur. Ama bu onların ölümün karşısına kararlılıkla çıkmayacakları anlamına gelir mi? Şu anda canlarını devrim yolunda vermiş olan Mini, Looksmart, Khayinga, Mkaba, Babla ve daha birçok cesur ve yiğit adamı düşünelim: Bu kişiler çok öncesinden kararlıydılar. Adlarını karınca kararınca tarihimizin sayfalarına zaten yazmışlardı. En büyük fedakârlık saati gelip çattığında geri durmamışlardı. Mücadele bu aşamasına girdiği zaman yan çizmemişlerdi. Onlar bakımından bu, zorlu çalışma yıllarının mantıki sonucuydu. İşin bu yanı beklemedikleri bir durum değildi. Onun için yeni şartlar karşısında apışıp kalmadılar. Buna hazırdılar.

Bununla birlikte, önderlik sanatında pişmiş, önemli kararlar almakta tecrübeli AMK önderliğinin önünde şimdi görevlerin en büyüğü var. Bütün mücadele yılları, en büyük olayla doruğuna varmak üzeredir. Önderliğin en büyük sorumluluk duygusuyle hareket etmesi gerekli an gelip çatmıştır. Belli bir eylem yoluna bir girildi mi, geriye dönüş mümkün değildir. Karar yanlışsa yapacağı tahribat feci olabilir. Ciddi bir önderlik, ulusla kobaymış gibi deneylere kalkışmaz. Karar, ciddi olarak ölçülüp biçildikten ve iyice tartışıldıktan sonra alınmalıdır.

Ölmemiz gerekiyorsa

Düşünmemiz gereken, yalnızca kendi hayatlarımız değildir. Burada ilgilendiğimiz, ölmekten korkup korkmamak sorusu değildir. Bizim gibileri için böyle bir soru söz konusu bile olmaz. Önemli olan nokta, devrimin bizim ölümümüzle son bulmayacağıdır. Devrim sürer, hayat da devam eder. Ama ölmemiz

gerekiyorsa, bu düşüncesiz bir sabırsızlık sonucu olmamalıdır. Çünkü böyle bir eylem, yalnızca bizim ölmemiz demek olmayacak, devrime de zarar verecektir. Akılsızca işlere kalkıp bu yüzden Güney Afrika'da bir trajediye sebep olsak, biz de öldük diye suçumuz azalır mı hiç? Sarhoş bir sürücü, kendisi ile birlikte bir sürü insanın öldüğü bir kaza yapsa, onun suçu kendisi de öldü diye daha az mı olur? Devrimciler böyle düşünmezler. Devrimci hayatı sevdiği için devrimcidir. Ama onun hayat sevgisi, bencil bir sevgi değildir. Polisin devrimcinin düşünüş biçimini bir türlü anlayamaması bundandır. Arkadaşlarını satması için ona rüşvet vermeye kalkarlar. Kendi canını arkadaşlarının canıyla satın aldırmaya çalışırlar. Oysa Mini nasıl davranmıştı?

Devrimci kendisini daha iyi bir hayat davasına adamıştır. Buna ulaşmak için canını da feda edecektir. Devrimci, hayatı sever ve hayatın kendi ölümüyle son bulmayacağını da bilir. Bilir ki hayat, sevdalısı olduğu hayat, mutlu çocukların gülücüklerinde, kahkahalarında devam edecektir. Bilir ki hayat, güzel kızların delikanlı sevgililerine gülümsemelerinde devam edecektir. Bilir ki hayat, onu hatırlayacak bir milletin kalbinde yaşamaya devam edecektir. Bu, uğrunda kendi hayâtını seve seve verdiği hayattır.

Önderlik

Gene önderlik sorununa dönelim. Çoğu kere arkadaşlarımızdan, hepimiz geleceğin önderleriyiz sözünü işitiyoruz. Çoğu kez böyle olacaktır, bu nedenle meselenin bütününe bakalım.

Bir zamanlar, bazı düşünürler arasında önderlik fikrini tümüyle hafife alma yolunda çok güçlü bir eğilim vardı. Bu gibileri, anarşistler ve daha başkaları, devrimde bir önderliğe gerçekte gerek bulunmadığı kanısındaydılar. Bu kanıyı önderlerden hoşlanmadıkları için besliyor değillerdi. Onlar fikirlerini hatalı ve mekanik tarih anlayışına dayandırmışlardı. Bu kimseler sosyal ilerlemenin kendiliğinden, otomatik olarak yer aldığı kanısında idiler. Tarihin sırf kendiliğinden gelişme haline bırakılması gereken katı kanunlarla yönetildiğini sanıyorlardı. Durum böyle olduğuna göre, diye muhakeme ediyorlardı, herhangi bir örgütlü liderliğe hiç mi hiç gerek yoktur. Normal gelişmeye müdahale edeceği için önderlik gerçekte bir engel haline bile gelebilir.

Bugün bu fikir tümüyle reddedilmiştir. Devrimin otomatik bir şekilde gerçekleşmesinin beklenemeyeceği kabul edilmiştir. Devrimin plânlı bir eylem olması, ona yön verilmesi gerektiği, bunun için de önderliğe hayati bir ihtiyaç olduğu kabul olunmuştur. Ayrıca bir devrim, öyle karmaşık bir olay, öylesine çok yönlü birşeydir ki, devrimin bu çeşitli yönlerini koordine edecek bir merkez organına gerek vardır. Devrimin her yönü bir başka yönüyle bağlantılıdır. Merkez organı, önderlik, devrimin bütün çeşitli yönlerini bir tek güçlü akış içinde birleştirmek görevini taşır.

Bu durumda, bunun gibi bir merkez önderliğinin görevlerini etkili bir

biçimde yapabilmesi için şüphesiz örgütün mutlak güvenini taşıması gerekir. Devrimin çeşitli yönleri konusunda bilgi sahibi olan yalnızca önderliktir. Bu nedenle, söz gelimi haberalma bölümüne belli bir görev verdiğinde, haberalma bölümü bu görevin önemini her zaman kestiremeyebilir, bu görevin devrimin genel gidiş çizgisine ne denli uygun olduğunu göremeyebilir. Hatta haberalma bölümü bu işin zaman israfı olduğunu bile düşünebilir. Bununla birlikte, haberalma bölümü devrimin yalnızca bir yanıyle ilgilenmektedir. Öbür bölümlerin eylemleri konusunda bilgi sahibi değildir. Ama bütün bunlardan önderlik haberdardır. Bütün çeşitli bölümlerin görevlerini birleştiren önderliktir. Her bölümün eylemlerinin önemini görecek durumda olan odur. Fakat önderlik her eylemi tüm örgüte açıklayamaz. Yoksa bu, devrimci yöneticiliğin temel kanunlarından birini çiğnemek olur.

Başka türlü söylenirse, bir önderliği bir kez görev başına getirdik mi, ona eksiksiz güven ve inan beslememiz gerekir. Önderlik, bu güvene yaraşır olduklarını göstermiş erkek ve kadınlardan oluşur. Onların bugüne değin göstermiş oldukları yetenek ve davaya bağlılıktır onlara beslediğimiz inancın nedeni. Onlar bu işle görevlendirildiklerinde devrime yol gösterme işi onlara emanet edilmiştir. Karar alma görevi onlara bırakılmıştır. Aynı zamanda onlara bu kararları tartışmayacağımız yolunda teminat da vermekteyiz. Önderlik görev başında kaldıkça bizim en eksiksiz güvenimizi bekleme hakkına sahiptir.

Politik tecrübe

Ama önderlik sorunu bununla bitmez. Önderlik, görev başına getirildiğinde bazı sorumlar yüklenmiş olur. Herşeyden önce, devrimin hedefi konusunda duru bir anlayışa sahip olmalıdır. Bu hedefe ulaşmak için hangi yöntemlerin en uygun olduğunu bilmelidir. Bunlar kolay işler değildir. Bu görevleri yapacak kimseler yetenekli kişiler olmalıdır. En başta da bu kimselerin siyasi bakımdan tecrübeli olmaları gereklidir. Peki ama, «siyasi bakımdan tecrübeli» deyiminden tam olarak ne anlıyoruz? Önderliğin halkla uzun süredir teması olmuş olması gerekir. Halkın dileklerini ve mizacını bilmelidir. Önderlik devletin gücünü, ekonomik, askeri ve siyasal gücünü bilmelidir. Önderlik kendi kuvvetlerinin gücünün, halkın devrim uğrunda fedakârlık yapma kararlılığının, devlet iktidarını alıp ekonomiyi düzeltecek halkın yeteneğinin bilincinde olmalıdır. Önderlik, devlet iktidarını almaktan da ötesini görecek kadar tecrübeli olmalıdır. Bu yeni devletin nasıl savunulacağı konusunda açık fikir sahibi olmalıdır. Ülkede iktidar halkın eline geçtikten sonra doğabilecek şartlar konusunda hayale kapılmamalıdır. Hepimiz bunların muazzam görevler olduğu kanısını paylaşıyoruz. Ama bu bile yeterli değildir. Önderlik devrimi uluslararası politika çerçevesi içinde görebilecek yetenekte olmalıdır. Devrimin tek başına, apayrı bir olay olmadığını, insanlığın daha iyi bir hayata doğru evrensel yürüyüşünde bir adım olduğunu görebilecek kadar olgun olmalıdır. Önderlik

dünya çapındaki devrimin bir parçasını oluşturduğuna göre onun karşısına dünya çapındaki gericiliğin dikileceğini görebilecek kadar tecrübeli olmalıdır. Önderlik bunu göz önünde bulundurmalıdır. Bu gelişmeyi ele alacak yetenekte olmalıdır. Önderlik, devrimin her aşamasını çekip çevirmenin gündelik işlerini yapabilecek yetenekte olmalıdır. En ufak bir adımı atarken gözünü dört açmalıdır. Önderlik, devrim bazı aksiliklerle karşılaştığı zaman moral gücünü yitirmeyecek kadar görmüş geçirmiş olmalıdır. Böyle başarıları bekleyecek kadar tecrübeli ve gerçekçi olmalıdır. Bu gibi başarısızlıklara hazır olmalıdır.

Önderliğin, her biri ne kadar küçük olursa olsun devrimin gelişmesine katkıda bulunan daha bir sürü görevleri vardır. Bu görevler tek bir adamın yapamayacağı kadar çoktur. Önderlerden değil de bir önderlikten söz etmemizin nedeni de budur. Görev bölümü olması zorunlu olduğu için bu işleri yapacak bir grup insanın bulunması gereklidir. Her kimse, kendi üstüne düşen işte usta olmalı ve önderlik bütün bir sürü ve güç görevi kollektif olarak yapmaya yetenekli olmalıdır.

Önderlik görevi üzerinde düşündüğümüz zaman göz önünde bulundurmamız gereken şeylerin bazıları bunlardır.

Kitlelerden öğrenin

Zorluklarla dolu bunca yıllar boyunca bu görevleri yapma yeteneklerini ispat etmiş bir grup insana sahip olmakla şanslıyız. Önderliğin üstüne aldığı tek şey, devrime başarılı yolda rehberlik etmektir. Devrimin bir keşmekeşle sonuçlanmamasını kollamayı üstlenmiştir. İleri güçlere yön göstermek gibi zor bir işi yapmayı üzerine almıştır.

Bu, kimi durumlarda unutulan birşeydir. Önderlik yalnızca pasif bir rol oynamaz. Çok olumlu bir yol ve yön gösterme rolü oynar. Önderlik kitlelerle temasta olmalı, ama kitlelerin arkasında kalmamalıdır. Kitlelerden öğrenmeli, fakat onların hatalı görüşlerini benimsememelidir. Önderlik «önderlik» etmelidir. Yanlışlığa düştükleri yerde kitleleri düzeltmelidir. Politikalarının doğruluğuna halkı ikna etmelidir. Bu iş, güç çalışma şartlarında daha da çapraşık duruma girer. İlişki kurmak ve bu ilişkiyi sürdürmek zordur. Kimi durumda ilişki kopar, yeniden kurulması ise zor olur.

Devrimci bir önderliği incelerken aklımızda bulunması gereken şeylerden bazıları bunlardır. Sorulması gereken soru, önderliğin bu görevleri yerine getirip getirmediğidir. Başka hiç bir ölçü yoktur. Önderlik devrimi başarılı bir sonuca götürmeyi üzerine almıştır. Bunu yaparken hoşa gitmeyecek birçok karar almak zorunda olabilir. Bu kararları alacak cesareti kendisinde bulması için önderliğe güven gösterilmelidir. Herşeyden önce önderlik, sorumlu ve yetişmiş kimselerden oluşmalıdır. Hiç bir zaman sabırsızlığa kapılmamalı, daima devrimin en üstün yararlarını gözetecek kadar cesaret sahibi olmalıdır. Düşüncesiz ve kabadayıca hareketlerin baskısı altında kalacak kadar zayıf olmama-

lıdır. Popülerliğin sorumsuzca eylemlere girişmek karşılığında satın alınabildiği durumlarda popülerlik arzusuna kurban gidilmemelidir.

Bütün bu durumlarda önderlik, kendisini izleyenlerin güveninden emin bulunmalıdır. Zor ve ağır anlarda, kendisini izleyenlerden esinlenir. Yapıcı eleştiriyi halktan beklerler. Arkadan çekiştirme ve kaçak güreşme ile ise, olsa olsa kösteklenir.

Büyük görev

Büyük bir görevle karşı karşıyayız arkadaşlar. Bütün insanlığın mücadele ve çatışma dolu yüzyıllarından sıyrılmaktadır olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Barış ve mutluluk umudunun herkesin görüş alanı içine girmiş bulunduğu bir zamanda yaşıyoruz. Ama yeni hayatın aydınlığı ufku tam sarmadan önce verilecek bir kavga var daha. Analar çocuklarını sevip, onların ellerinden tutarak bir barış ve dostluk dünyasına götürebilmelerinden önce, onların evlerinden alınıp götürüldüklerini göreceklerdir. Hepimizde biraz idealistlik var. Şimdiki zamanı gelecekten ayıran perdeyi aralayarak öteleri gözlemekten kim alakoyabilir kendisini? Yarının bizler için dolu olduğu şeyleri görünce de sabırlı olmak zordur; özgürlük sevinci bunca yaklaşmışken beklemek zordur. Kimse çıkıp da bizi, o perdeyi söküp atarak yeni hayata adım atmak istediğimizden ötürü kınayamaz. Yarının elimizle tutacak kadar yaklaşmışken uzaklaşıp gitmesine imkân vermeyelim. Çok emeklere mal olmuştur bu. Ama, son adım en zoru olacaktır. Bizi zafere bu kadar çağırıcı yakınlığa getirmek için çok özen ve hazırlık gerekmiştir. O vaadi gerçekleştirmek için daha pek fazla özen ve sıkı çalışma gerekecektir. Şimdi kalkıp düşüncesizce bir hareketle herşeyi yıkarsak bu, yiğitçe mücadele etmiş herkese, ihanet olur.

Mücadele devam ediyor. Onu hiç bir şey durduramaz. Hiç bir şey önleyemez. Bir sürü özgürlük savaşçısı var. Onları doğmaktan hiç bir şey alıkoyamaz. Büyük kavgada her birimizin üstüne düşen görevimiz var. Umutsuzluğa kapılmayalım. Umutsuzluk devrimin düşmanıdır. Zaferin gerçekten geleceğine inanalım. Ateşli olalım ama, aynı zamanda bu ateşlilliğin devrimi tehlikeye atmamasına da dikkat edelim. Herşeyden önce bu devrim işini ciddiye alalım. Devrim bir siyasal eylem olduğundan, siyaseti ciddiye alalım. Siyaseti sevmeyebiliriz, olabilir bu. Ama siyaseti seven insan azdır. Çoğumuz bir fabrikada çalışmayı ya da faydalı bir iş görmeyi tercih ederdik.

Çoğumuz derslerine devam etmeyi tercih ederdik.

Çoğumuz sevgilimizin koynunda olmayı tercih ederdik.

Hepimizin, anası, babası, kardeşi, bacısı var. Çoğumuzun bebeleri var. Ama devrim bunca zalimdir işte. Bunlar, ülkemiz gençlerinin başına bir daha gelmesin diye and içtiğimiz şeylerdir. Başarısız olmayalım arkadaşlar. Gelecek kuşakların kendi sefaletlerinden bizim sabırsızlığımızı sorumlu tutacakları şekilde hareket etmeyelim. İnsanlık karanlıktan yeni bir günün parlak aydınlığı-

na çıkmak üzeredir. Yüzyıllardır karanlık vardı. Artık aydınlık olacaktır. Biz herbirimiz üzerimize düşen rolü oynayacağız. Biz insanlığın hayatındaki büyük olayların iştirakçileriyiz. En büyük özgürlük şehitlerinden birinin darağacından halkına haykırdığı şeyi kendimize hatırlatmamız gerek, «Uyanık olun, arkadaşlar!»

ACIMASIZ

1 —

değişen bir şey yok moladır bu.
erken köreldi çünkü bıçak.
uzaklaşıyor yangını yüzlerimizden
izi kalıyor içimizde baharın.

2 —

durgun suların kiri bu sanki
çarptıkça bulaşan suratlarımıza
ve bir yolu da onurlu olabilmenin.
ölmeyi bilmek değilcesine
bir köpek uluyor baş ucumuzda
boynunda
halka gibi taşıyarak dönekliğini.

3 —

değişen bir şey yok. moladır bu.
soldu karanfiller çünkü saksıda.
kuşatılmış bir alandı yalnızlığımız
yeni tohumlar taşıdık gizli ellerde
sırtımızda dağ gibi yüklerle gittik
yağmurda öpüşmek kadar güzeldi gelecek
öpüşemedik.

4 —

yeni bir kilime oturdu köylü kızlar.
kurumuş yataklarında akarsuların
ilkyaz bereketi var.
gözlerinde geleceğin bilinci
—en güzeli de bu ya—
dostlar
yeniden türküye durdular.

İLKYAZ ÖLÜMLERİ İÇİN SÖYLEŞİ

gelin çocuklar
kanlı bir ilkyaz pınarı gibi büyüyen
ve çoğalan acınızla.
yöremi kuşatın, oturalım.
konuşalım geçmiş şeylerden
yanlışlarımızdan ve gelecekten

— konuşalım be usta
susturabilirsek çığlığını yüreğimizin

gelin çocuklar
çalı toplamayın ateş yakmayın
kavgamızın ışığı gözlerimizde
ve biz
gözlerimizle konuşabiliriz
yeniden ikicanlı gecenin içinde.

— konuşabiliriz be usta
yeniden yangınların bağrına
umutla yürümekten

yıldızlara bakın çocuklar
ölülerimizin gözleri gibi ışıklı
ki onlar
kanlı bir kavgadan geçtiler
düğün şarkıları dinler gibiydiler

— taşımamışlardı halk dağlarına
güneşin aydınlığını henüz
yenildiler be usta.

vuruldular düştüler
doğuran toprağa göçerken bile
hayır yenilmediler.
bundan ki
kapatın örtüsünü kara yüzlü gecenin
bin yılın sanrısından bir sabah doğuruk bana.

nedir bu susku. İstemem.
İstemem ağıt yok alaca aydınlığımda.
yürek düşmedi
belki birkaç kurşun düştü kemerden.

— öyle be usta
yürek düşmedi.

çocuklar
ey çocuklar bakın
orada. gündoğusunda
kızıllanıyor halk dağlarının doruğu.

— kızıllanıyor be usta.
İniyor gözlerimize kavganın
ve aşkın buğusu.
öfkeler taşıyıp
öfkeler çoğaltıyor içimizde
büyük ırmakların uğultusu.

öyleyse
yeniden bileyin bıçaklarınızı dostlar
kan çoğaltın yeni kavgalara
her ölüm
yeni bir oluşu taşır avuçlarında.

— biledik bıçağımızı çoktan
coşkuyla çoğalttık kanımızı
usta sen söyle
niye kutsaldır toprak
sevmek
vuruşmak değilse.

METİN İLKİN

Dost düşman zamanı

Sopa yerken olduğu gibi, tekmelenirken, hücreye iteklenirken olduğu gibi, hapisane müdürünü dinlerken de ağzını açmadı hiç. Sanki tüm sinir bir adamdı, çelik gibi duruyordu. Gözlerinin, her şeyi gözlemek ister gibi, kalın camlı gözlüklerinin ardından dikkatli ve yoğun bakışı olmasa yüzünde canlılıktan eser yok sanılırdı. Donuktu, kımıltısızdı.

Müdür, nutkunun boşa gittiğini sezmişti. Uslanmaz işareti koydu adının yanına. Koğuşa göndermeden önce de, hiç olmazsa sesini işitmek için bir şey sormak istedi, ama aklına hemen bir soru gelmeyince sanki bilmiyormuş gibi, «Adın ne?» dedi.

«Yusuf.»

Müdür, «Soy adın ne?» dedi.

«Ödemiş.»

Müdür, «Ne iş yapıyordun?» dedi.

«İşçiyim.»

Yusuf Ödemiş, taş yapı hapisaneyi, taş yürek gardiyanları yadırgamadı. Pencere aranmadı güneş gören. Bir sigara, bir çay uğruna meydancılığa, hizmete girmelere yanaşmadı. Yalnız, bilenine rastlarsa, bazı şeyler sordu. Az sordu çok dinledi. Eline geçtikçe kitaplar okudu.

Sık sık mektup yazdı dostlarına. Mektuplarını hep, «Dostları kucaklarım, düşmanlar öfkemden korksun,» diye bitirdi.

Günlerini, hayallerle zehirlenmeden, kendini yanık türkülere kaptırmadan geçirmesini bildi.

I

Yusuf'la aynı postada çalışıyorduk. Daha doğrusu, kısa bir süre çalıştık onunla birlikte. Ama bu kısa süre içinde, Hamit'ten gayrı tüm posta Yusuf'la kaynaştı. Şimdi fabrikada işçilerin çoğunluğu Yusuf gibi duyar düşünür, Yusuf gibi davranırlar.

Oysa aramıza karıştığı ilk an yadırgamıştık Yusuf'u. Gözünden sakatlanan Rıza'yı hafif işlere çekip onu katmışlardı postaya. Güleç güleç karşımıza dikilince birbirimize baktık. Kara Memiş, Mustafa'ya göz kırptı. Kuşkulanmakta haklıydık, hiç tanımıyorduk onu. Eğer başka bir numara değilse, İtalyan ocaklarının işletmeye açılması üzerine alınan işçilerden olmalıydı. İlkin, o yüzündeki ısmarlama gülümsemenin içinden gelebileceğini aklımız kesmedi. Rahat duruşlu, rahat bakışlıydı, gözlüklüydü.

Kısa boy, tıknaz bedendi. Sırtındaki yepyeni işçi giyneğiyle sevimli bir kuklayı andırıyordu. Pantolonunun paçaları uzundu, uzundu ya ceketi önüne zor kavuşuyordu. Terzi, günün birinde böyle etli canlı birinin burda külcülük yapacağını ne bilsin, hep az uzun az kısa ama aynı sıska beden

ölçüye dikmiş giyneyleri. Mustafa, «Yağları eriyecek nasıl olsa, ceketini ilikleyebilir o zaman,» diye fısıldadı. Bunu mu duydu ,yoksa kaçamak bakışlarlar incelendiğini sezip giyneğinden mi bildi, gülümseyerek, «Ben sırtıma ilk olarak yeni bir şey giyiyorum,» dedi. «Askerliği saymıyorum, askerde de yeni verdilerdi ne verdilerse. Ondan gayrı, köyde, hiç yeni bir şeyim olmadı. Çobandım.»

Vagonu altına sürüp ocağı açmıştık, artık göz kırpmaya vaktimiz yoktu ki ona cevap verebilelim. Vagondu, ocaktı, küsküydü işimize sarılmıştık hepimiz. Acemi olduğundan onu işe koşmadık. Önce, kendiliğinden, bir işin ucundan tutmak için dönendi durdu. Baktı ki olmuyor bir köşeye çekilip küskün bakışlarla bizi seyretti. Kara Memiş'in küsküyü dokundurmasıyla ocağın ağzı ateş kusmuştu vagona. Yüzlerimizde kızıl bir gölge gezindi, gözlerimizi kolladık. Bu İtalyan ocaklarıyla başımız dertteydi, daha huyunu alamamıştık. Göstergeye uyup açsak dışığı değil tüm ateşti inen, vakti geçirsek külteleşir inmez, küsküllerle uğraştırırdı. En kötüsü, böyle durumlarda İtalyan Şefin başımıza dikilip kendi dilinde zart zurt etmesiydi; küçücük yumruğunu çenelerimize vurmaya kalkışmasıydı. Tüy sıklet İtalyanın yumruğuna katlanırdık. Yoksa yanlış terslik durum daha kötüler, daha büyük iş açılırdı. Hele ocak körlenirse, hiç kuşkusuz, baltalama sözü edilir, kovuşturma can yakardı.

Ocağı kapatınca içi kızgın kül, köz dolu dekovil vagonlarını sürdük boşaltmaya. Yusuf, kendisine söylenmeden, ilk vagonun arkasına geçti. Var gücüyle, nerdeyse Mustafa'ya gerek kalmayacak biçimde dayanıyordu. Ama, işin tekniğini bilmediğinden yok yere zorluyordu kendini. Bağlaçların orta yerindeydi. Arka vagondan Salih, «Biz, bu vagonu kaçırırsak ikisinin arasında kalırsın, doktor»! diye seslendi. Dönüşte, Salih'e, «Uyardığın için sağ ol,» dedi. Bir de, «Doktor diye diye beni doktorluğa heveslendireceksin,» şakasını ekledi, gülümseyerek.

Kara Memiş, «Gözlüklerden,» dedi. «Alınma.»

O gün, ikinci seferde, vagonun yoldan çıkmasına sebep olmuştu. Kanter içinde kaldık dolu vagonu rayına oturtabilmek için. «Benim yüzümden uğraştınız,» dedi, özür diledi. Gene gülümsemesi eksik değildi. Hem de işin tekniğini öğretmediğimizi kınar yollu bir iki söz sokuşturdu. Kendi gibi, köyden gelme biri nasıl bilsinmiş işin inceliklerini hemen ilk günde, gösterilmeden, öğretilmeden. Üstelik daha ilkmiş fabrika işçiliği. Ve de burada tutunmak zorundaymış.

Kara Memiş, «Neden ille burada?» dedi.

«Çünkü burda iş buldum,» dedi gene gülümseyerek, «Kaç kapı dolaştım biliyor musun sen. Ha şurası de burası başvurmadık kapı komadım. Hem kimi yerde hemen iş yok demiyorlar, gününü çürütüyorlar adamın beklete beklete.» bakarsın, bu acısı içinden taşan sözleri de gülümseyerek söylüyordu. Bir dinlenme sırasında da, şehre gelir gelmez ilk başvurduğu fabrikada işe alası olduklarını, gelgelelim ilkokul diploması olmadığını öğrenince ona güldüklerini, açıkçası alay ettiklerini anlattı. Diplo-

mam olursa işe alır mısınız diye sormuş, alırız demişler.

Salih, «Yoksa aldın mı diplomayı?» dedi.

Gülümseyerek, «Diplomam olmasaydı bu fabrikada iş verirlermiydi bana?» diye cevap verdi. Çatra patra okumayı, çarpuk çurpuk da olsa yazmayı öğrenmişmiş askerdeyken, bin zorlukla. Ama o gene alfabeden başlamış. Bir dakikasını bile boş geçirmeden vermiş kendini derse. Gelgelelim ilk girdiği sınavda kazanamamış, sonraki dönem almış diplomayı. «Bütün bu süre bir sütçünün yanında çalıştım,» dedi. «Az para çok iş. Orda mutfakta yatıyordum. Geceleri elektrik yakmam yasaktı.»

«O fabrikaya gittin mi sonra?» dedi Hasan.

«Gittim,» dedi. «Bir diplomaya baktılar bir yüzüme baktılar, güldüler bana. İşçinin aradığı zaman değil işe adam gerekli olduğu zaman alınacağını söylediler.» Gülerek anlatıyordu her şeyi. Sılasına kavuşmuş da bunun coşkusundan tuhaflıklar yapan bir adamı andırıyordu. Neşeliydi, güleçti.

O gün, İtalyan Şef yumruğunu onun çenesinde de deneyene kadar sürdü güleçliği. İtalyan, tercümanı peşinde, apansız gelmiş, göstergeye bakmasıyla patırtı koparması bir olmuştu. Küçük küçük yumrukları da zart zurt arasında boş durmuyor, önüne gelenin çenesine bir dokunup geçiyordu. Yusuf, boş bulunduğu için yumruktan sarsılmış, gözlüğü burnunun üzerine düşmüştü. Gözlüğünü düzeltip şaşkın şaşkın baktı İtalyan'a. Afallamış görünüşü İtalyan'ın tercümanını güldürdü.

Dalgacının biriydi tercüman. Gözleri uykulu uykulu bakardı hep. Alnının orta yerinde bir damgayı andıran kırışıklıklar bile yüzüne bir ciddilik kazandırmazdı. Nasıl olduysa, o gün zekâsını gösterip Yusuf'un bakışlarındaki soruyu anlamıştı. İtalyan Şefin eski bir boksör olduğunu söyledi. «Yani eli alışkın vurmaya,» dedi. Vurmaya derken de kendi elini yumruk edip havaya sallamayı ihmal etmedi. Gülerek uzaklaştı. Sonra, İtalyan Şefin peşinde koştururken etleri lüp lüp ediyordu.

Tercüman uzaklaşınca bize baktı. Yusuf, buz gibi baktı. Gözlerinin karası gözlüklerinin ardından koyu koyu görünüyordu. Buz gibi bir sesle, «Bu adam benimle alay mı etti?» dedi. «Vuran gâvur değil, öteki, onun boksör olduğunu söyleyen herif benimle alay mı etti?»

İtalyan'ın, bize göre zamansız el attığı ocağı artık boşaltmak zorunday-dık. Dip külteleşmişti, küskülerle yarmaya giriştik. Ocağın körlenmemesi için elimizi çabuk tutmamız gerekiyordu. Yusuf, orda bir köşeden, sabah işe başladığı zamanki gibi, küskün bakışlarla bizi seyretti. İşimizi bitirdiğimizde de cevapsız bıraktığımız sorusunu bir daha sormadı. Vagona canla başla dayandı gene. Ama hüzünlü olduğu besbelliydi.

Mustafa, «Bakıyorum gülmüyorsun artık, Yusuf!» dedi. Aslında gönlünü almak istemişti onun, ama uygun kelimeler bulamayıp böyle takılmak gibi alınabilecek sözler çıkmıştı ağzından.

Yusuf, «Gülünecek sıra değil,» dedi. «Yoksa gülmeyi unutmadım.»

Sesi sert çıkmıştı. Ama Mustafa üzerine alınmadı; şaka yaptı üstelik, onu yatıştırmaya çalıştı. Yusuf da gereksiz bir çıkış yaptığını anlamıştı ama özür dilemek yerine işiyle kendini bağışlatmak ister gibiydi. Gittikçe saçı demiri kızan vagonu ellerinin yandığına bakmadan öyle bir dayanıyordu ki arkadaşlarına yük bırakmıyordu. Hepimizden fazla verdi kendini işe. Kendiliğinden küsküye yapışıp ocağa da girişti Kara Memiş'in yanı sıra. Henüz acemi olduğu her halinden belliydi ama, canını gücünü esirgemez çalışmasıyla tuttuğunu başardı.

Paydosta, görevi öbür postaya devrederken, baktık, Yusuf su kesmişti bütün. Dışarı çıkıp derin derin soludu temiz havada. Göz pınarlarına bulaşmış terden yanan gözlerini, çiğ aydınlığında da zoruyla yumdu açtı boyuna. «Hadi yıkan da gidelim,» dedi Kara Memiş. Salih, «Yoksa fabrikayı çok mu sevdin?» diye şaka yaptı. Yusuf, musluğun başına çömelirken, «Çok sevdim,» dedi. «Sizi de çok sevdim.»

II

Önce yumuşak bir yağmur yağmıştı. Yağmurun ardından yumuşak bir yel esti. Sonra hava duruldu, güneş açtı. Çırıl aydınlık ve yakıcı bir sıcak bastırdı. Yusuf Ödemiş, içindeki ateşle coşkulu coşkulu konuşurken birden sustu; sonra sovuk bir sesle İtalyan Şeften, tercümandan söz etti. Bir yandan da sanyi nerden aklıma geldi gibilerden canının sıkkınlığı yüzünden akıyordu. Az önce hayallerini anlatırken öyle duru, aydınlıktı ki yüzü, birden kararması bizi de üzdü. Salih konuyu kapamak için, «Demin ne güzel anlatıyordun,» dedi. «Bir zamanlar, ama epey eskiden, benim de seninkiler gibi hayallerim vardı.»

Kara Memiş, yanında çalıştığı sütçüyü sordu. Yusuf, sütçünün yanında geçen iki yılının kısacık bir özetini çıkardı.

İş çoktu. Para az iş çok. Ama üstesinden gelirdim, hem de ders çalışmaya vaktim olsun diye işimi hava kararmadan bitirmeye bakardım. Çünkü gece elektrik yakmam yasaktı. Mumlar da dayanıksız, ben daha yirmi sayfa okumadan bitiveriyordu. Okumam yavaştı, çünkü başka türlü kafam almıyordu. Hoş şimdi bile öğrendiğim birçok şeyi kafamda halletmiş değilim. Meselâ tarih kitabında bütün düşmanları memleketten kovduğumuz yazılı. Peki bu İtalyan nerden çıktı başımıza? Patronum, yani Sütçü Ramis de, bana, «Bu kitapları okuya okuya aklını bozacaksın, oğlum,» derdi. «Çok okuyan iflâh olmaz, hayatı kayar,» derdi. Benim derdim, başlangıçta, ilkokul sınavını verebilecek kadar öğrenmekti, ama sonra öğrenmeyi sevdim. Bir romanım vardı, bitmesin diye yavaş yavaş okudum onu. Yılanların Öcü'ydü adı. Sonra, Yetmişikinci Koğuş'u okudum. Fabrikaya girince bir oda kiralarım diyordum. Odamda bir kitaplığım olurdu. Boş zamanlarımda kitap okurdum.

Hasan, Hababam Sınıfı'nı okuyup okumadığını sordu. Onu da okumuş. Kitaptan öyle bölümler anlattı ki kırıldık gülmekten.

Sonra bize dümdüz bir madeni borıuyla kaval çaldı. Çaldığı havalar ne

tüm hüzünlü, ne de tümden neşeliydi. Ama dinledikçe umutlu oluyordu insan, sevinçli oluyordu. Kitaplardan konuşmak, müzik dinlemekle hayat daha değerli, daha bağlanılası oluyordu.

Yusuf sevdiğimiz kadar vardı, sevgi ve bağlılık aşılıyordu çevresine. Yalnız sevmediklerine karşı haşindi. Sevdikleriyle her şeyini bölüşür, sevmediklerine selâmını bile esirgerdi. «Ayrık otlarını yolmayan fideleri gözden çıkarmalı,» derdi. «Fideleri seviyorsak ayrık otlarının kökünü kazımalıyız.»

Hepimizi etkiledi Yusuf. İyi de etti hani. Dostu düşmanı ayırınca güven geliyor insana. Dosta daha bir bağlı, düşmanın karşısında daha bir güçlü olunuyor.

III

Zor bir gündü. Bir boy, tercümanı peşinde İtalyan şef, bir boy İtalyan müdür dolaşmıştı fabrikayı, bir boy Türk müdür dolaşmıştı. Türk müdürün iyi bir adam olduğu üzerine bir söz atılınca, Yusuf, «Peki niye gâvurların kötü davranışlarına karşı çıkmıyor?» dedi. «Şu iyi adam hikâyesini bırakın da dost mu düşman mı onu bilelim.» Yusuf'un bu sözü üzerine, Hamit, kuyruk acısı varmış da çıkarmaya tam fırsatını yakalamış gibi doğruldu. Kırgın bir sesle, «Başımıza bir dert açacaksın bu tavrınla, Yusuf!» dedi. Dolgundu. Ortaya söyler gibi devam etti: «Sabahleyin tercümanı tersledi. Oysa tercüman da ona selâm vermişti. Tanrı selâmı alınmaz mı? Üstelik bön bön baktı adama. Herifi hiç yoktan düşman edecek bizim postaya.»

Kara Memiş cevap verdi Yusuf'un yerine.

«Düşman her zaman düşmandır... Haydi bakalım, gidiyoruz.»

Vagonları sıraya dizdik. Yusuf, daha iyi kumanda edebilmek için vagonun arkasına geçmişti. Bağlaçların orta yerindeydi. Salih'in «Vagonu kaçırırsak başına geleceği biliyorsun değil mi?» diye seslenmesine aldırmadı. İki yandan dayanan arkadaşlarının çektiği zahmeti azaltmaktan başka düşündüğü yoktu. Küllüğe vardığımızda bayağı sırtımızdan yük kalkmış gibi olduk. Yolda oyalandığımızdan vagonların saçı demiri kızmıştı. Boşaltınca bir mola verdik iki dakikalığına. Herkes körük gibi ciğerlerini dinlendirmenin derdindeyken, Hamit'in tuhaf bir biçimde çıkan sesi duyuldu.

«Bana ne bakıyorsun öyle? Ne bakıyorsun? »

Hepimiz Hamit'e baktık ne oluyor diye. Yusuf'u göstererek, «Bana bakıyor,» dedi. «Hep bana bakıyor.» Oysa Yusuf her zaman nasılsa öyle, vagona sırtını dayamış durup duruyordu. Ne yüzünde, ne bakışında bir başkalık vardı. Kalın camlı gözlüklerinin ardında gözleri ışıklı ışıklıydı.

Kara Memiş, «Yasak mı bakmak?» dedi

Hamit, «Ama hep bana bakıyor,» dedi.

Salih, gülerek, «Belki sende bakılacak bir şey vardır,» dedi.

Hamit, «Söyleyin ona bana bakmasın,» dedi. Sesinde bir eziklik vardı.

Kara Memiş, «Kendin söylesene,» dedi.

Hamit, «Bana bakma,» dedi.

Yusuf, sakin duruşunu bozmadan,

her zamanki yumuşak sesiyle, «Niçin?» diye sordu.

Hamit, «Bakma, »dedi.

Yusuf, «Niçin?» dedi.

Hamit,, «Bakma bel» diye bağırdı.

Kara Memiş, «Haydi gidiyoruz,» dedi. Yola dizildik. Boş vagonların gıcırtısından başka ses duyulmadı yol boyunca. Ama gün gürültülü bir gündü. İtalyan şef, peşinde tercümanı, sık sık yokladı bizi. Eskisi gibi vurmaya kalkışmadı ama, sık sık yumruklarını sıkıp göstermeyi ihmal etmedi. Tercüman çok gülünç oluyordu İtalyanın dediklerini bize aktarırken. İtalyan'ın sözlerini sanki kendi sözüymüş gibi söylüyordu. Yüksekten ve emrediciydi. Ama Yusuf'un bakışlarından o da huylanınca, «Ne bakıyorsun bana öyle?» dedi. Ve Yusuf, cevap yerine, ona doğru iki adım atınca, İtalyanın koluna yapıştı hemen. Korunmak için koltuğunun altına sığındığı besbelliydi. İtalyan, İtalyanca bir şeyler söyledi. Tercüman İtalyanca cevap verdi. Hamit, «Demedim mi ben size?» dedi yanında duran Salih'e. Ama sesi yüksek çıkmıştı, herkese duyursun istemişti her halde.

Kara Memiş, Hamit'e, «Sen sus,» dedi.

Hamit, «Susmayacağım,» dedi.

Bu patırtı arasında oldu olanlar. Bir anda oldu. İtalyan, küçücük boksör yumruğunu ansızın Yusuf'a sallamış ama ıska geçmişti. Demek ki Yusuf bekliyormuş vurmasını. Hem hazırlıklıymış ki, yumruktan kendini sıyırır sıyırmaz bir tokat patlatmıştı İtalyana. İtalyan tam yıkılacakken tercümana tutundu, düşmekten kurtuldu. Yusuf, karşısında dimdik duruyordu. İtalyan, bir daha vurmaya davranmadı. Sert bir tavırla döndü, uzaklaşmaya başladı.

Bir bocalayan tercüman yalnız kalbaktan korkmuş gibi İtalyan'ın peşi sıra seğirtti. Tuhafı şu ki, bu karışıklıkta Hamit de kayboluverdi ortadan

Hamit'in kaybolmasının nedenini, sonradan' Yusuf'un İtalyanı dövdüğüne dair mahkemede şahitlik etmesinden anladık. Artık bizim postada çalışmıyor. Rahatız. Yusuf'tan mektup geldiği vakitler birimiz okuyor hep birden dinliyoruz. Bir gün mektup okunurken tercüman girdi içeri, «Ne oluyor?» dedi.

Kara Memiş, «Yusuf Ödemiş'in mektubunu okuyoruz,» dedi.

«Ne yazıyor?» dedi tercüman.

Kara Memiş, kâğıttan okudu:

«Dostları kucaklarım, düşmanlar öfkemden korksun.»

Tercüman çıkıp gitti. Zaten bizim posta iş başındayken ne İtalyan Şef, ne tercüman pek uğramazlar. Öyle binde bir kapıdan bakıp giderler. İşler daha iyi yürüyor. Hatta şu İtalyanlar mitalyanlar hiç olmasa fabrika daha da iyi çalışacak.

Türkçesi: Ayşe Tuğra — Ali Habip

Her yerde tutukluyorlar bizi
Kelepçeli insan yığını kaldırdıkları harman
Her yerde tutukluyorlar bizi
Söyle Kunene, bizim ekin ne zaman
★
Dönerek bir kazanın çevresinde
Ndaba'nın oğlu yiyecek onları
Nice zaman insan eti düşleyecek
Ama vaz geçecek sömürgecileri görünce
Çünkü insan ruhu değil taşıdıkları
★

TOPRAK ÇATIŞMALARI ÜZERİNE

Beyaz sömürgeciler, Tanrım
İşgal ettiler ata toprağını
Onlar mandalar gibidir
Her gece boklayan yatağını
★
Beyaz adam toprağımızı kazar
Elinde kanlı bıçak
Bak bir gün göreceksin
Güneş kan içinde kalacak
★
Sen ey kara renkli
Güzel vücutlu, sulak yeşillik
Verimli bir ova gibisin
Hiç kimse, kuşlar bile konmaya kıyamaz sana
Katil beyaz sömürgecilerden başka
★
Bir dağ yığını gibi
Denizde yükselen azgın bir dalga gibi
Bütün gece boyunca uğuldayan
Geniş bir tarla gibi, zehirli bitkiler ekilmiş

Bir kaplan, bir leopar, yırtıcı bir aslan gibi
Kara bir yılan, yangından kaçan bir fil gibi
Çullanacağız üzerlerine bir gün
Her yer simsiyah olacak

★

Tanrım, insanlar gelip geçmiş dünyadan
Nice eserler kalmış, nice sözler yaşamış
Bizden de bir şey kalacak elbet
Emeğimiz, rengimiz, acımız.

★

Şu geveze kadınları Noçambi'nin
Bütün gün gevezelik ederler de ne konuşurlar.
Ama haklarını yememeli onların da
Artık sömürgecileri nasıl altedeceğimizden sözediyorlar.

CEZAYİR ŞİİRLERİ

MELEK HADDAD

Türkçesi: Ayşe Tuğra — Ali Habip

Dinle, Sana Sesleniyorum

Kırdıkları dalların sesleri arasından
Dinle beni
Ölülerimizin ağzından konuşuyorum
Dinle beni
Bozdukları sazımın telleriyle yazıyorum

Ben aynanım senin
Nerede bir gerçek varsa
Orada bana bak
Gör sana düşman yüzleri
Faşizmi emperyalizmi hepsini gör

Biliyorum
Bir şair kelimelerin yüreğinde boğulur ancak
Bense matematiğin dilini kullanırım yazarken
— Şu kadar insan öldürüldü, öldürülecek
Ah, kelimelere kur yapan şairler

Kahramanların tarihini yazarlar da
Halkların destanını yazmazlar nedense
Yürek yürek
Kendine saray arayan yürek:
Yaşatmalı gerçeğin çadırında seni

Hatırlıyorum
Yufka yüreklilik çocuklara mahsustur demişlerdi.
Ama ben sayıklayıp durdum gece boyunca
Ölüleri
Kalan sağları

Sesim yürek artık ama akıllı
Düşmana dikkat dostlar, düşmana dikkat

Bakma sazımın parça parça çaldığına
Dinle sana sesleniyorum sevgilim
Aklında olsun
Gövdem acılar içindeyse
Gözlerini görmeden bakıyorsam sana
Mektuplarını açmadan gazeteleri okumaya başlıyorsam
Farkedemiyorsam güllerin güzelliğini
Eğer onlarla paylaştığımız bir türkünün sesi kalmışsa kulağımda
Eğer yanıbaşında değilse yüreğim
Dinle sana sesleniyorum
Aklında olsun
Onlarla birlikte öldüm ben
Halkımla birlikte diriteceğim

Enflasyon kapitalizmin yapısal unsurudur

RİCHARD PELTON

Türkçesi: Gülümser Solmazyaprak

Enflâsyon, ağır vergiler, roket hızıyle yükselen faiz oranları, sürekli düşme halinde olan gerçek ücretler, büyüyen işsizlik gibi çelişik unsurlar, son derece patlayıcı bir karışım halinde bir araya gelmiştir. Çelişik unsurların bir araya gelmesi kapitalizm için yeni birşey değildir. Düzenin kendisi kadar eskidir; gerçekte düzenin doğurduğu birşeydir. Ama şimdi bu durum, Vietnam'daki yağmacı savaşta uğranılan yenilginin zemini üzerinde ortaya çıkmıştır ve Amerikan kapitalizmi kaçınılmaz çöküşüne yaklaştıkça büyümekte, keskinleşmektedir.

Bu gelişmenin en derininde enflâsyon vardır. Bütün öbür unsurların ortaya çıkmasına en büyük katkıyı yapan temel olgu budur. Enflâsyonla başı dertte olan, yalnızca Birleşik Amerika değildir. Hastalık dünya çapındadır. Emperyalist savaşlar ve proletarya devrimleri çağının başlamasından bu yana enflâsyon Birleşik Amerika'da bazan ılımlı, bazan yıkıcı olan, ama hiç bir zaman ortadan kalkmamış sürekli bir süreç olagelmiştir. Üstelik enflâsyon şimdi ekonomik gerilemeyle birliktedir. İşçi sınıfı ikili bir musibetin karşısındadır: Bir yandan ihtiyaç maddelerinin fiatlarının yükselmesi sonucu hayat standardı düşerken, bir yandan da işsizlik durmadan artmaktadır.

1969 sonlarında enflâsyon burgacı 20 yıl öncek Kore savaşından bu yana görülmemiş bir yüksekliğe yaklaşmaktaydı. O savaşın mahmuzladığı enflâsyon, 1951'de fiatlarda yüzde sekiz yükselmeye neden olmuş, bunun üzerine ücret ve fiat kontrolu konmuştu. 1952 - 1962 yılları arasındaki on yıllık barış sırasında fiatlar her yıl yüzde iki kadar yükselmeye devam etti. 1965 - 1967 yılları arasında ise fiatlar yüzde üçlük bir ortalama ile yükseliyordu. 1968'de oran yüzde dört, 1969'da ise yüzde altıdan fazlaydı. Emekçilerin hayat standartlarını etkileyen yiyecek ve giyim fiatları ile sağlık giderleri daha da keskin bir biçimde yükselmekteydi.

Soruna başka bir açıdan bakıldığında, uluslararası finansı «egemenliği» altında bulunduran, herşeye kadir Amerikan dolarının değerinde keskin bir düşüş görülmektedir. **U.S. News & World Report** dergisi 1 Eylül 1969 sayısında, Burean of Labor Statistics'in fiat indekslerine dayanarak, 1939 - II. Dünya Savaşı do-

larının 1950'de 57.8 sent'e, 1960'ta 46.9 sent'e, 1969 haziranında ise 37.9 sent'e düştüğünü hesaplamıştır.

Gerçekte ise, dörtnala kalkmış enflâsyonun daha aşırı örnekleri, dünyanın başka yerlerinde görülmüştür. Çin'de Chiang Kai-shek yönetimi sırasında olanı, hepsini gölgede bırakmıştır. Şöyle ki, Japon emperyalist saldırısını defetmek üzere savaşa girişildiği 1973'den, kurtuluşun hemen öncesine, 1949 Mayısına kadar geçen on iki yıl boyunca Kuomintang yönetiminin çıkardığı banknot miktarı **140 milyar kere artmıştı.** Mal fiatları gözle izlenemeyecek bir hızla yükselmişti. Başlangıçta 1 Kuomintang **yuan'ı** olan kalemler bu son dönemde 8.5 milyar **yuan'a** çıkmıştı. Kurtuluştan sonra ülkedeki fiatlar istikrara kavuştu.

İşi neresinden tutacağını bilemeyen burjuva iktisatçıları

Ocak 1969'da eski Başkan Johnson, son iktisadi duruma ilişkin raporunu Kongre'ye sunarken şöyle demişti: «1969'da önümüzdeki görev fiat istikrarını sağlamak yolunda kesin bir adım atmaktır. Bu gezinin yalnızca başlangıcıdır. Her sanayi ülkesinin kuşaklardır peşinden koştuğu yüksek istihdam ile istikrarlı ücretleri bir arada gerçekleştirmek hedefine bir yıl içinde ulaşmayı bekleyemeyiz.»

Johnson'un yerine geçecek kimseye bıraktığı görev buydu işte. Ekonomik Danışmanlar Konseyi'nin Başkana sunduğu raporda ise şunlar belirtilmekteydi: «Maliyetlerin ve fiatların bünyesine derin kök salmış bulunan enflâsyoncu kuvvetleri kontrol altına almak zor ve nazik bir iştir... Hem Birleşik Amerika, hem de öbür sanayi ülkelerinin tarihi gösteriyor ki genel olarak yüksek istihdama enflâsyoncu eğilimler eşlik eder ve fiatlar iyice istikrara kavuştuğu zaman bu, sürüyle işsiz adam ve atıl kalmış makine bahasına olur.»

Bunun ardından da daha bir sürü parasal kısıtlamalar uygulandı. Federal harcamaları kısmak için tedbirler alındı. Kongre, Vietnam savaşı için konulmuş ek verginin geçerlik süresini uzattı, Banka kredilerinde esas faiz oranı şimdiye kadarki en yüksek düzeyine, yüzde 8.5 gibi baş döndürücü bir rakama doğru yükselmeye devam etti. «Kızışmış» ekonomiyi soğutmak Için iş hayatında yavaşlamayı hedef alan bellibaşlı tedbirler bunlardan ibaretti. «Sürüyle işsiz adam ve atıl kalmış makine» durumuna doğru gezi işte böyle başladı.

Başkan Truman'ın Ekonomik Danışmanlar Konseyinin başında bulunan Leon Keyserling alınan tedbirlerin karşısındaydı. Hükümet, iktisatçıların enflâsyonun ekonomik gelişmeyle ilgili olduğuna inanmakla Kore savaşından bu yana esaslı bir hata işlemekte olduklarını belirtiyordu. Buna karşılık Keyserling, Kore savaşı sırasında Başkanlık Ekonomi Danışmanlığı gibi yüksek bir mevkide bulunduğu sıralar acaba enflâsyonu nasıl tahlil ediyordu? O sıralar Konsey üyelerine verdiği bir raporda şunlar yazılıydı:

«En basit şekilde ifade edilirse enflâsyon cari fiatlarda, arza karşılık genel bir talep fazlası bulunduğu zaman ortaya çıkar... Artan savunma çabaları, sivil malların arzında buna uyan bir artış olmaksızın ek gelirlerin yaratılmasına yol açıyor.»

Gerçekten de bu, sorunu pek de basit bir şekilde ifade etmektir. Burjuva iktisatçıları arasında popüler hale geldiğinden bu yana, şu klâsik enflâsyon formülü ortaya çıkarılmıştır: kıt malı çok para kovalar. Oysa mesele şudur: Acaba bu «izah» iktisadi hayatın gerçeklerine uyuyor mu? Yoksa, hiç bir şeyi izah etmiyor mu?

Şüphe yok ki Vietnam Savaşı, artan savunma çabası denen şeyi doğurmuştur; üstelik bu çaba Kore savaşındakinden de büyüktür. Buna karşılık sanayi rekor düzeyde üretim yapmaktadır. Sivil mallar hem fazla miktarda üretilmiş, hem de her zaman bulunmuştur. Durum böyle iken, fiatlar fırlamaya devam etmiştir. Mayıs 1969 sırasında, yeni yıla ilişkin otomotiv sanayii envanterleri can sıkıcı duruma girmişti. O yılın sonuna doğru oto yapımcıları fabrikalarındaki işçilere yol vermeye başladılar. Bütün iş çevresinin geçen yıla ilişkin toplam envanterleri dört aylık dönem için 2 milyar dolarlık bir ortalamaya varmıştı. Ekim ayındaki envanter fazlalığı üç yılın en yükseğiydi. **U.S. News & World Report** (30 aralık 1969) buna uyan şu bilgiyi ilâve etmekteydi: Otuz yıl önce Amerika'da dört tarım işçisine karşılık bir kadar sanayi işçisi vardı. Bugün bu sayı yirmiyi bulmuştur ve gene de ülkedeki çiftlikler besin maddeleri fazlası üretmeye devam etmekte, bu da ülke çapında çok büyük bir sorun durumuna gelmektedir.

Bu gibi olgular enflâsyon nedeninin kıt malı çok paranın kovalaması fikrini çürütüyor. Bu nedenle de bazı burjuva iktisatçıları «ücret-fiat» enflâsyon burgacı gibi daha basit ama daha da basma kalıp bir denkleme başvurmaktadırlar.

Bu, kapitalist üretim sisteminin soyguncu niteliğini ve ücret artışlarının büyüyen üretim ve kârlardan güdük kalmasına neden olan sömürünün özünü gizlemekten öte amaç taşımaz. Neden ile sonuç arasındaki diyalektik ilişki tersyüz ediliyor. Artan geçim masraflarını karşılamak için işçileri daha yüksek ücretler uğrunda mücadele etmek zorunda bırakan enflâsyonun amansız etkileri bir yana itilmekte, enflâsyonun gerçek nedeni sanki mücadele imiş gibi gösterilmektedir. Enflâsyonun gerçek niteliği tümüyle karanlıkta bırakılmaktadır.

Bununla birlikte «ücret-fiat» burgacı enflâsyon teorisi, hayatın gerçekleriyle çelişir. Enbaşta, önceki iktidar tarafından hazırlanmış ve 1966'da yayınlanmış bir incelemede, birim başına toplam sanayi işçilik indeksinin 1960'takinden hemen hemen yüzde iki kadar düşük olduğu görülüyordu.

İkinci olarak, toplu sözleşmelerde ne zaman kazançlı bir durum sağlansa, bu daha yüksek fiatlar, vergiler, vb. tarafından fazlasıyle geri alınmaktaydı. Çalışma Bakanlığının ülke işgücünün üçte ikisini kapsayan rakamları, sabit dolarla ölçülen ücretlerin 1965'ten bu yana sürekli olarak düştüğünü gösteriyor. Buna göre, ortalama üç kişiye bakan bir işçi, 1965'te 78.53 dolar haftalık alırken, 1969 nisanında ancak 77.87 dolar almaktaydı.

Bu rakamlar kapitalist sömürünün yüz kızartıcı öyküsünü göz önüne sermekte, ama enflasyonun acımasız gerçeklerini de açıklamaktadır. Burada en ufak bir şüpheye yer yok ki, artan savunma çabası geniş halk kitleleri için ek gelirler yaratıyor, dedikleri şeyin en ufak bir belirtisi bile yoktur.

Gerçek hayattaki olgular incelenince, enflasyon önleyicileri — ekonomi soğutucuları seçkin topluluğun içindeki kargaşa ve birbiriyle çelişen fikirlerin çokluğu gülünç olmaktadır. Bu kimselerin hepsi de enflasyonun tedavisini, ekonominin yavaşlamasında görür gibidirler. Hiç biri de pek emin değildir ama, Thomas E. Mullaney, **New York Times**'ın ekonomi ve maliye yazarı, geçen yıl ülke ekonomisinin ağır bir devre (cycle) girdiğini yazmış, fakat şunu da eklemişti: «Acaba bu, enflasyonu önlemeye yetecek mi? Herhalde hayır.» Ardından da şunu söylüyordu: «Bir başka ana sorun da şudur: iş hayatındaki yavaşlama, iktisadi gerilemeyi kısa sürede giderecek mi?»

«Monetarist» iktisat okulunun önderi olduğu söylenen Profesör Milton Fieldman'a bakılırsa gideremeyecektir. Bu zat, Federal Reserva Board'un aşırı sıkı para politikası nedeniyle bir gerilemeyi mutlak kaçınılmaz görmektedir. Aralarında Hazine Bakanlığı Sekreter Yardımcısı Robert Rossa'nın da bulunduğu daha başkaları, enflâsyona karşı alınan tedbirlerin etkisiz kalmış olduğunda, daha kesin tedbirlerin alınması gerektiğinde diretiyorlar. İllionis Üniversitesi İktisat ve İş Araştırma Bürosu Direktörü Profesört V. Lewis Bassie, öfkeyle şöyle yakınıyor; «Reçetenin uygunluğu konusunda kuşkular var. Doğrusu da olsa bu ilâcın ne süreyle alınması gerektiğini bilen yok. 1970 mali yılında fiat istikrarı ve biraz daha işsizlik yerine, yılı enflasyon ve bir o kadarda işsizlikle geçirmemiz işten bile değildir.»

Burjuva iktisat danışmanları arasındaki daha dobracı olanlar ise, şimdiki enflasyonu önleme tedbirleri boşa çıkarsa artık ne yapılması gerektiğini kestiremediklerini itiraf ediyorlar. Bir şakacıları da şöyle özetliyor durumu: «sizin aklınız ermiyorsa, tasa etmeyin sakın, uzmanlarınkl de ermiyor.»

Enflasyonun gerçek mahiyeti

Enflasyonun gerçek mahiyeti ancak kapitalist ekonomi, finans ve kredisinin temel objektif kanunları incelendikten sonra anlaşılabilir. Bunun için bunu en iyi şekilde izah eden değer teorisine dönelim:

«Paranın ilk ve bellibaşlı görevi metalara değerlerini temsil edecek malzemeyi sağlamak, ya da onların değerlerini nicelikçe eşit, nitelikçe mukayese edilebilen ayni cins büyüklükler olarak ifade etmektir. Bu şekliyle (para) **evrensel bir değer ölçüsü** işini görür. Ancak bu fonksiyonu sayesindedir ki en mükemmel meta eşdeğeri altın, para haline gelir.»

«Fakat altın, ancak değişim süreci içinde zaten kendisini para-meta olarak kabul ettirmiş olduğu için ideal değer ölçüsü olarak iş görür. İdeal değerler ölçüsü altın'da katı nakit saklıdır.»

«Para (altın, ya da gümüş) insan emeğinin sosyal olarak kabul edilmiş simgesi olduğu ölçüde değer ölçüsüdür. Söz gelimi, bir ton çeliğin değeri, zamanla ölçülen sosyal olarak zorunlu ayni miktarda emeği çelik olarak içeren para miktarıyle ifade olunur. Bu durumda para, ideal ya da soyut biçimiyle kul-

lanılmaktadır. Buna karşılık somut biçimiyle para, sosyal olarak kabul edilmiş bir dolaşım aracı ya da mübadele ve (gecikmiş ödemeler ya da kredi aracı fonksiyonu dahil olmak üzere) ödeme aracı işini görür.

Maddi emek ürünlerinin dolaşımı şu biçim değişmelerinden geçer: Meta - para - meta (M-P-M) Kullanım değerleri olarak iş gören, metaların paraya ve paranın tekrar mallara dönüşmesi —ya da satın almak için satmak— bir imalâtçı fabrikasında üretilen metaları satar; bu malları ihtiyaç duyduğu ve başkaları tarafından üretilmiş metaları makineleri, vb. satın almak için paraya çevirir. Burada para, mübadele süreci içinde geçici bir iş görür; gerekli para miktarı bütün metaların fiatlarının toplamı olarak önceden bellidir. Ama değişim işlemlerinde eşdeğer meta olarak para, fonksiyonunu ardarda yapma yeteneğindedir. Satıcı ile alıcı arasında aracılık yaptıktan sonra, işini başka bir yerde görmek üzere oradan uzaklaşır.

Bu durumda dolaşım sürecinin belli bir zaman aralığı için şu aşağıdaki orantıyı buluruz: Dolaşım aracı olarak iş gören para miktarı, metaların fiatlar toplamının aynı isimli madeni paralar tarafından yapılan devir sayısına bölünmesinden çıkacak sayıya eşittir. Bu kanun genel geçerliğe sahiptir.

Bu geçici fonksiyon nedeniyle paranın sırf simgesel varlığının yettiği görülür: Deyim yerinde ise, paranın fonksiyonel varlığı maddi varlığını yutar. Meta fiatlarının geçici ve objektif görüntüsü olduğu için, ancak kendi kendisinin sembolü olarak iş görür ve bundan dolayı da yerini sembolere bırakabilir. Ne var ki, görmüş olduğumuz gibi, altının bu şekilde yerini bir sembole bırakması ancak sikke ya da dolaşım aracı olarak görev yüklendiği sürece söz konusu olur.

Kâğıt para (sembol) tedavülü bizzat paranın fonksiyonunu düzenleyen kanunlara bağlıdır: «...Çıkarılacak kâğıt para, kendisi altının yerini almamış olsaydı, fiilen tedavülde bulunması gerekli olan altının (ya da duruma göre gümüşün) miktarını aşamazdı.» Bu sınır aşılırsa, kâğıt para gerçekte daha az altını ifade edecektir. Bu da daha az parasal değeri temsil edecek ve enflâsyon çıkıp gelecektir.

Gördüğümüz gibi en basit para dolaşım biçimi M-P-M biçimindedir, meta satıp meta almaktır. Paranın sermaye olduğu zamanki dolaşımı, bunun tam tersi bir gidiş yönünde P-M-P ya da satmak için almak biçiminde olur. Birinci biçimde hareket paranın, ikinci biçimde ise metanın (iş gücünü) müdahalesiyle meydana gelir. Para, söz konusu metaı yeniden —üretim süreci ile parayı geri almak için değil, para ve onunla birlikte artı — değer biçiminde bir fazlalığı, yani işçinin kendi geçimini sürdürmek için aldığı paranın üstünde ve ondan ayrı olarak yaratılan değeri almak için verilir. Parayı sermaye haline dönüştüren işte bu harekettir.

Sermaye olarak kullanılan para ya da malların değeri, onların para ya da mal olarak değerleriyle değil, sahipleri adına ürettikleri artı —değer miktarıyle belirlenir.

Bu nedenle sermaye, ancak fiili fonksiyonu içinde sadece yeniden üretim sü-

reci içinde var olur. Kredi sermayesi, ya da fâiz getiren sermayenin fonksiyonu incelenirse arada bir farkın bulunduğu görülür. İşte bu fark, kredi sermayesinin ya da faiz getiren sermayenin kendi özgü karakterini oluşturur. Kredi sermayesi, bir kişi ya da bir banka tarafından bir başka kişiye, ya da bir sanayi işletmesine belirli bir süre içinde geri verilmek üzere verilir. Ama sermaye olarak geriye alınabilmesi için bir ek değer, bu durumda faiz ile birlikte geri alınmalıdır. Krediyi verenin, ya da para kapitalistinin hissesine düşen, yenilden - üretim süreci içinde emek tarafından üretilen artı- değerden ayrılan kâr dilimidir.

Parasal sermaye bankerin elinde, iyice kuraklaşmış kesin faiz oranları uygulaması yüzünden bağımsız, kendiliğinden büyüyen bir değer imiş gibi görünür. Bu yalnızca görünüştür. Gerçek böyle değildir. Faiz getiren sermaye, türedi bir biçimdir. Bu sermayeye sahip olan kişi, parasal sermayesini faiz karşılığında borç vermek, ya da onu doğrudan doğruya üretime yatırmak tercihlerine sahiptir. Ama bu toplam para sermaye söz konusu olunca faiz, yalnızca yeniden - üretim süreci içinde yaratılan artı - değerden çıkar. Son çözümlemede, faiz getiren sermaye, yenilden - üretim sürecinde kullanılan sermayeden ayrı ve başka, bağımsız bir varlığa sahip değildir.

Fâiz getiren sermaye, ya da kredi sermayesi ve tefecilik, en ilkel biçimiyle uygarlığın en başlarında, paranın icadının hemen arkasından ortaya çıkmıştı. Bununla birlik olarak yeni bir güç doğdu. Borçlu, tümüyle borçlandıranın insafına kaldı. Bu para biçimi Aristo tarafından suçlanmıştır.

Aristo, «borç para veren sermaye,» diyordu, «doğaya değil aldatmaya dayandığı için, haklı olarak hoş karşılanmaz. Bu yüzden de tefeciden çok haklı olarak nefret edilir. Çünkü onun kazancının kaynağı bizzat paradır, para ise icad olduğu amaçla kullanılmamaktadır. Para malların değişimi için ortaya çıkmıştır, oysa faiz, paradan daha fazla para yapar.»

Paranın gücü, delikanlılığı sırasındaki ilkel zorbalığından, araya giren yüzyıllarda giderek ilerlemiş, kapitalizm sırasında tam saygıdeğer, hatta şerefli hale gelmiştir. Bir yandan da modern bankacılığın ve kredi sisteminin daha ince usullerini kullanacak şekilde ilerlemiştir. Böyle olmakla birlikte bu daha ince usuller, hiç de daha az hileli duruma gelmemiştir.

Kredi sistemi büyüyen değerler kitlesinden ve pazarın artan uzaklığına kaçınılmaz olarak eşlik eden bir şey olarak doğmuştur. Üretim sürecinin gelişmesi, karşılıklı etkileme sonucu krediyi genişletir, ki bu da yeniden sanayi ve ticaret işlemlerinin genişlemesine ön ayak olur.

Kredi sistemi tekel birleşmelerini ve onlarla birlikte sanayi sermayesi ile finans sermayesinin kaynaşmasını hızlandırır. Hisse senetli, holding ve tröst şirketlerinden muazzam vurguncu kârlar elde edilir. Sosyalleşmiş üretim biçiminin yanı sıra gelişen kredi, sermayeyi özel sermayeden ayrı olan sosyal sermaye biçimiyle destekler. İşletmeleri sosyal işletmeler haline gelir. Bununla birlikte kredi sistemi, kapitalist üretim biçiminin esas ve ayrılmaz parçası olarak onun bütün çelişmelerini büyütme ve keskinleştirme işini de görür.

Kredi sistemi, «başkalarının emeğini kendisine mal ederek ve sömürerek servet biriktirmeyi en katıksız ve en büyük kumar ve dolandırıcılık haline getirir, ve sosyal serveti sömürenlerin sayısını azaltır... Aynı zamanda da kredi, bu antagonizmanın şiddetli patlamalarını, buhranı ve dolayısıyle de eski üretim biçimlerinin çözüşme unsurlarının gelişimini hızlandırır.»

Kredi yapısı içindeki işlemlerin temel direğini bankacılık sermayesi biçimleri oluşturur. Bu sermayenin çeşitli bileşenleri büyük bir dikkatle incelenince sermayenin büyük bir bölümünün hayali olduğu görülür. Bu kesimde en baş yeri devlet bonoları alır. Devlet, bu bonolar karşılığında aldığı paranın faizini muhakkak ki öder. Ama krediyi veren kimse, anaparasını geri isteyemez, olsa olsa borç belgesini satabilir. Sermayenin kendisi ise devletçe harcanmıştır. Artık var olmaktan çıkmıştır.

Sermayenin ister bayındırlık işleri, ister yıkım silâhları olsun, hangi amaçla kullanılacağının önemi yoktur. Geriye kalan, kenarlarına yaldız vurulmuş da olsa, yalnızca bonolardır; bunlar da ne olsa kâğıt paralarından öte bir şey değildir. Bu nedenle, evlâdı (piçi) olan faizi devletin ödediği sermaye hayali mutasavver sermayedir. Bu sermaye borç belgelerinden ibarettir. Üstelik, bu bonoların faiz ve anaparası, ancak gerçek sermaye üretiminin vergilendirilmesiyle ödenebiliyor.

«Devlete borç olarak verilen meblâğ, sadece var olmaktan çıkmakla kalmamış üstelik hiç bir zaman sermaye olarak yatırılması düşünülmemiştir; bu meblâğ, ancak sermaye olarak yatırılarak kendisini koruyan bir değere dönüştürülebilirdi.»

Kapitalin birinci cildinin baskıya verildiği zamanlara rastlayan 1863 yılında Birleşik Amerika'daki bütün bankaların toplam mevduatı 394 milyon dolardan ibaretti. Geothe, **Faust**'un ikinci bölümünde kâğıt paranın icadını Mefistofeles'e yükleyerek onu yerdiğinde, gerçekten yufkayüreklilik etmişti. Çağdaş bankerler ve onların ajanları, çok daha âlâsını yapmışlardır. 1968 sonlarında toplam para arzı ve mevduatlar 397,3 milyar dolara yükselmiştir. Tabii bu rakamlarda işçi tasarrufları yoktur. İşçi tasarrufları bu meblâğın olsa olsa küçük küsurlarını teşkil eder. Bu rakamlar aslında kredi ve finansmanın iki yönünü ortaya koymaktadır: İlki, emeğin amansızca sömürülmesinden elde edilen akıl almadık kârlardan ileri gelen muazzam sermaye birikimini; ikincisi de, olağan üstü şişmiş açık finansmanla yaratılan hayali sermaye —banka yapısı para— kesimini.

Açık finansman kuralı

Federal hükümet tarafından yapılan açık harcamalar ve açık finansman, bunun sonucu olan Federal borçlar, özellikle Büyük Depresyon'dan bu yana istisna olmaktan bıkmış, kural haline gelmiştir. Özellikle bu, şişkin hayali sermaye kesimi için söz konusudur. 1968 sonlarında Federal borçlar muntazam

bir şekilde 358 milyar dolar gibi astronomik rakamlara yükselmiştir. Ondan bu yana da artmaktadır. (Tabii ki bu, özel anonim şirketlerin akıl almaz tutarlardaki uzun vâdeli borçlarından ve tüketici kredilerinden ayrıdır).

Federal borçlarla aynı meblâğlarda çıkarılan devlet bonolarının üçte ikisinden fazlası bankalar, tasarruf sandıkları, öbür anonim şirketler ve özel kişilerin elinde bulunmaktadır. Aslında harcanan sermayenin yalnızca gölgesi olan bu bonolar, ulusun para stokunun bir kısmı haline gelmiştir. Bu hayali sermaye ise, finansman ve ekonomik yapının her hücresine çözücü bir unsur olarak girmektedir. Burada üreten sermayenin sırtından beslenen, tüm parasal sermayenin değerini emip alan bir asalak olarak kalmaktadır.

«Kredi sistemi ve faiz getiren sermayenin gelişmesiyle birlikte bütün sermaye kendisini iki, hatta üç katına çıkarmış gibi görünür; bu durumda bu aynı sermaye, ya da bir borç üzerindeki aynı alacak, başka başka ellerde başka başka biçimlerde görünür.»

Bu tür hayali sermayenin sürekli büyümesi şimdi öyle bir raddeye varmıştır ki, niceliksel artış niteliksel bir değişmeye dönüşmüştür. Parasal sermaye birikimi olarak görünen şey, gerçekte borç birikimidir. Ağır basan hayali kesim, bütün bankacılık sermayesine ve ülkenin bütün para stokuna kesin damgasını basmıştır. Bütün bunlar artık tanınmayacak kadar değer kaybetmiştir. Enflâsyonun gerçek nedeni de budur.

Başkan Nixon, 1970'te Kongreye sunduğu mesajda bunu az çok kabul etmekteydi. «Enflâsyondan başkalarını suçlamak kolay oluyor,» demişti. «Kimi yükselen fiatlardan iş çevresini sorumlu tutuyor, kimi sendikaları yüksek ücret istedikleri için suçluyor. Oysa, 1960'lardaki bütçelerin yalın gerçekleri göz önünde bulundurulursa, yükselen fiatların asıl suçlusunun kim olduğu açıkça görülür.»

«Altmış yıllarında Federal hükümet vergi gelirleriyle eline geçenden 57 milyar dolar daha fazla harcama yapmıştı. Oysa aynı yıl içinde Amerikan halkı bu açığın faturasını ortalama dört kişilik bir ailenin geçim masraflarını ayda 200 dolar arttıran fiat yükselmeleriyle ödemiştir.»

Başkanın itirafı, Marks'ın kredi sistemi konusundaki, başkalarının emeğini kendisine mal ederek ve sömürerek servet biriktirmeyi en katıksız ve en büyük kumar ve dolandırıcılık biçimine getirdiği teşhisini tümüyle ve eksiksiz olarak doğrulamaktadır. Muazzam miktarda kabarmış hayali sermaye meblâğları, bankacıların deyimi kullanılırsa, «piramitleşen kredi» olmaktan birikemezdi. Kredi katmanları üzerinde yeni yeni krediler yığıldı. Öteden beri yerleşmiş geleneksel ve tutucu bankacılık kuralları bir yana itildi. Yeni yeni güçler harekete geçirildi. Bunların arasında zehirli enflâsyon da vardı. Bunun da ucu, o zaman bu zamandır hakim sınıfın elinden kaçmıştır.

İki dünya savaşı, Kore savaşı, ve Vietnam savaşı süreci hızlandırmıştır. II. Dünya Savaşındaki muazzam harcamaları karşılamak için, kelimenin tam anlamıyle para imal edilmişti. Hükümet, teminat olarak bono vermek suretiyle, çoğunlukla da bankalardan olmak üzere 100 milyar dolara yakın borç aldı.

Ticari işlemler devlet bonolarının satılması biçimini aldı. Bankalar öeemeler karşılığı olarak defterlerinden bunlara eşit miktarlarda mevduat «yarattılar». bu mevduatı çekebiliyordu. Bu mevduat hiçten yaratılmıştı. Devlet bu sermayeyi harcadı. Bu sermaye artık var olmaktan çıkmıştır, geriye sadece bonolar kalmıştır. İş, sadece hiçten sermaye yaratmakla da kalsa gene iyi. Devlet şimdi banker lere, çok eskiden kullanılmış mermi ve cephaneye harcanmış kredilerin faizlerini ödemektedir. Faiz yükümlülükleri devam etmekte, halk ise bunları karşılayacak vergiyi tıkır tıkır ödemektedir.

1969 sonlarında Vietnam savaşının, daha o zaman 150 milyar dolara mal olduğu hesaplanmıştı. Gördüğümüz gibi, altmışlı yıllarda devlet, 57 milyara varan yeni yeni açıklar yapmıştır. Buna eşit meblâğda çıkarılan devlet bonolarının çoğu hayali sermayeyi arttırmaya ve enflâsyonu beslemeye yaramıştır.

Silâhlanma tahsisatı ve iş kredileri bütçenin bünyesine aynı kolaylıkla girer. Spekülasyon ve kumar, bol kârlar umuduyla envanter sütunlarını doldurmak için harcamalar yapan pervasız iş çevresi ile yan yana atılıp sıçramalarla büyür. Yükselen trendi ücretlerin izlemesi, enflâsyonun nedeni değil, sonucudur. Ama bütün bu etkenler enflâsyon burgacının birbirini etkileyen birer parçası haline gelirler.

Para değerindeki enflâsyon tecrübesi, emisyon miktarının ekonomik gelişme kanunlarının öngördüğü sınırı aştığı her keresinde kâğıt paranın bununla orantılı olarak değer kaybettiğini açık bir şekilde gösterir. (Chiang Kai-shek yönetimi sırasında Çin'de olanları hatırlayalım). Diyelim ki, dolaşım süreci içinde ortaya çıkan bütün mal fiatlarının toplamı belli bir değeri ifade etsin. Değişim ve ödeme aracı olarak işgören kâğıt para miktarı ne kadar büyük olursa olsun, toplam olarak kâğıt para miktarı belli bir değeri temsil eder. Bunun tersine, kâğıt para birimi olan doların fiili değeri —ya da satınalma gücü— dolaşım içindeki kâğıt para miktarına bağlıdır.

Bu tahlil, yalnızca dolaysız para değeri enflâsyonuna uygulanabilirmiş gibi görünür, ama böyle değildir. Amerika'daki uygulanma biçimiyle daha dolaylı olan parasal sermaye «yaratma» metoduna da aynı şekilde uygulanabilir. Bu sermaye dolaşıma, ister emperyalist savaşlar için silâh yapmak için, ister devlete barışçı girişimlerinde kullanacağı banka kredileri şeklinde girsin, banknotlar sanki baskı makinesinden dökülüyormuşçasına, kaçınılmaz olarak aynı uzun süreli felâketli etkiye sahiptir. Her iki durumda da sonuç enflâsyondur.

Gerçek olan bir şey varsa o da, diyalektik gelişme ve hareket kanunlarının Amerikan dolarının yakasına çoktandır yapışmış bulunduğudur. Gerçek ve hayali parasal sermayenin ekonomik gelişmenin organik kanunlarının öngördüğü sınırın ötelerine kadar nicelikçe artışı, onun niteliksel bakımdan düşüşüyle sonuçlanmıştır. Dolar, daha az satın alma gücünü temsil etmekteydi. Bu şekilde harekete geçirilen güçler de kendi iç mantıklarını doğurdular. Para biriminin nitelikçe düşüşü, onun toplam arzını gitgide hızlanan bir tempoda daha da genişlemek zorunda bırakır.

Bununla birlikte, büyük ölçüde genişlemiş parasal sermaye arzı, dolar

önemli bir fonksiyonundan etmiştir. İnsan emeğinin sosyal olarak kabul edilmiş simgesi olarak para (altın, gümüş, yada itibari paralar) iki büyük iş görür: Soyut biçimiyle ortak bir değer ölçüsü işini görür; bu, paranın herkesçe kabul edilmiş imtiyazlı durumudur. Somut biçimiyle ise, evrensel bir değişim ya da dolaşım ve ödeme aracı olarak iş görür. Bu fonksiyonu için yalnızca genel olarak para değil, kesin miktarlar gereklidir. Bununla beraber, kredi sistemlinin gelişmesi ve ağırlık kazanan büyümesiyle bu iki fonksiyon gitgide daha çelişik ve karşılıklı olarak birbirini ifna edecek duruma gelir. Muazzam bir açık finansman ekonomisinde, değişim, ve ödeme ihtiyaçlarını karşılamak için gitgide daha fazla miktarda somut para birimine ihtiyaç hasıl olur. Fakat, somut biçimiyle gerçek ve hayali sermaye miktarı ne kadar fazla olursa, bunun somut biçim kalitesi ve değer olarak iş görme yeteneği o kadar az olur. Enflâsyonun ifade ettiği şey de budur; bunun ise kapitalizmde devası yoktur.

Bütün yükü işçiler taşıyor

Enflâsyon burgacı istediği kadar ılımlı, istediği kadar şiddetli olsun, etkisi daima millî gelirin yeniden dağılımı anlamına gelir. Bunun gerçek kurbanları, darbelere karşı koymasına yardım edecek sendika örgütleri olmayan işçi kesimidir.

Eski başkan Johnson, 1969'da Kongreye sunduğu ekonomik raporda şunları söylüyordu: 1969'da fiat istikrarını sağlamak yolunda kesin bir adım atmak için emekçilerle iş çevresinin karşılıklı bazı fedakârlıklara razı olmaları gerekir...» Biraz önce gördüğümüz gibi, işçinin fedakârlığı, istemeye istemeye bile yapılmış olsa, 1965'ten bu yana gerçek ücretlerde fiili bir düşme —yani daha düşük hayat standartı— olup çıkmıştır. Bu, doğrudan doğruya bir ücret azalması şeklinde öne sürülseydi, özü militan olan işçi sınıfının daha fırtınalı ve daha inatçı bir direnme göstermesini bekleyebilirdik. Bu da daha yoğun bir mücadeleye neden olurdu. Bu durumuyle hükümet operasyonunu açık finansman ve enflâsyon ardında gizleyerek işçilerden yaptığı kırpıntıyı maskeleyebilmiştir.

Buna karşılık, iş çevresinin fedakârlığı acaba nasıldır? Bu soruyu aslında Ekonomik Danışmanlar Konseyi, sözü geçen raporunda cevaplıyor: «geçen sekiz yıl içinde anonim şirket kârları, hem vergilerden önce, hem de sonra iki katına çıkmıştır. Hissedarlara muazzam artmış temettüler bırakılması yanında, bu yükselen kârlar, ülkenin üretici kapasitesini kül halinde genişletip modernleştirmek için gerekli finansmanı sağlamıştır. Gerçekten de, 1960 sonlarından bu yana, iş çevresi gerçek sermaye malları hacmini arttırmış ve var olan sermayesinin ortalama yaşını adım adım gençleştirmiştir.

Bankerler de bunun kadar iyi çalışmış olsalar gerektir. Banka kârları, Federal Reserve Board'un öngördüğü esas faiz oranının devamlı olarak ve hızla yükseltilmesinin ardından şişivermiştir. Gerçekte de bu, kamu oyuna enflâs-

yonla mücadele tedbiri dlye gösterilmiştir. Ama bundan asıl yarar sağlayanlar, muhakkak ki asıl hedef alındığı üzere, bankacılar olmuştur. **Business Week**'in son sayılarından birine bakılırsa, «1969 yılı itibariyle bankalar birbiri ardından çok büyük oranda kazançlar bildirmişlerdir.» Krediler sıkıya alınmıştı ama, banka işlemlerinden sağlanan kazançlar yükselmiş, belki de 1968'in yüzde 13 kazancını bulmuştu.»

Banka kazançları ve anonim şirketlerin iki kat artmış kârlarıyle, gerçek işçi ücretlerinin düşüş halinde olduğu gerçeği karşılaştırılınca, kapitalist sömürü düzeninde karşılıklı fedakârlıkların ne demek olduğu iyice ortaya çıkmaktadır. Bu raslantı değildir, sistemin kendisinden kök almaktadır. Üretim araçlarına sahip olarak ekonomik gücü elinde bulunduran sınıf, kesin siyasal gücü de elinde tutmaktadır. Tekel kuruluşlarının gelişmesiyle kapitalist ekonomik egemenlik artmış, bunun siyasal devleti kontrol altına alması daha eksiksiz hale gelmiştir. Bunların kendi aralarındaki fonksiyonlar ve ortaklaşa sahip oldukları çıkarlar, birbiriyle tamamen kaynaşmıştır. Politik devlet, «bütün kapitalistlerin ideal yürütme organıdır.» Onun, kapitalizm adına sosyal ilişkileri çekip çevirme rolü, daha duru olarak ortaya çıkmıştır.

Silâh üretimi devleti muazzam sayıda sanayi ürününün baş alıcısı kılar ve tekelci kapitalizm ile devlet arasındaki özel bağlar daha da belli biçimlere bürünür. Devlet tekel kârlarının kefili haline gelir. Bu ilişkiyi somut bir örnek açıklamaya yetecektir. Kore savaşı sırasında konulan ücret - fiat kontrolu, dondurulmuş fiatların vergilerinden önce net sermayenin yüzde onu kadar bir kâr payını kapsamamasını öngörmekteydi. Oysa ücretlere gelince, buna benzer bir garanti yoktu.

Gene Başkan Nixon'ın 1970 Kongre mesajına dönersek, elde olmadan, doğanın dinamik dengesini yeniden kurma konusunda öne sürülen tumturaklı genellemelerin özel bir amaç taşıdığı izlenimi alınır. Sürekli bir barış kuşağını güven altına alma, hava ve su kirlenmesiyle savaş, yeni yeni kentler kurmak, eskilerini imar etmek yolunda hepsi de birbirinden önemli bol keseden savrulan vaatler, muhakkak ki sırf savaş aleyhtarı gençliğin dikkatini başka yerlere çelmek aracı olmakla kalmayıp sürekli hayat pahalılığı karşısında güvensizlik ve işsizliğin acı ve korkunç görünümünü halkın gözü önünden silmek çabasıyle yapılmıştır.

Altmış yıllarının ortalarında Vietnam savaşındaki tırmanma, o sıralar ekonomiyi tehdit etmekte olan durgunluğu karşılamıştı. Askeri harcamalar 1965'te 50 milyar dolar iken, 1968'de 78.9 milyar dolara yükseldi. Savaşın en kızgın noktasında silâhlı kuvvetler sanayi üretiminin büyük kısmını çekmekteydi.

Dörtnala kalkmış enflâsyon korkusu, şimdi askeri harcamaların azaltılmasını zorunlu kılmıştır. Öbür Federal harcamalar da kısılmıştır. Her iki durumda da sanayi kesimindeki işten çıkarmalar ve terhis olunan insan gücü işsizlerin sayısını kabartmaktadır. Oto sanayiinde işten çıkarmalar çelik talebini azaltmakta ve bu da bütün sanayideki talebin azalmasıyle sonuçlanan zincirleme tepkiye neden olmaktadır. Bundan ve gerçek ücretlerin uzun süredir düşüş halin-

de olmasından ileri gelen azalmış kitlesel satınalma gücü, bu düşürücü baskıyı arttırmaktadır. Sermaye harcama plânları, güveni sarsılmış bir pazar da aynı şekilde hareket ettiği için ertelenmiştir.

Hakim sınıfın Keynesçi para teorisini benimsemesi —hükümetin birbiri ardınca «sıkı para» ve «kolay para» siyasetlerini uygulaması— ekonomideki sıkıntı ve dertlerin hepsinin tedavi edilmekle kalmayıp ekonomik döngülerin (devirlerin, cycles) de fiilen hakimiyet altına alınabileceği sanısını uyandırmıştı. Bu öldürücü bir hatadır. Gerçek gösteriyor ki, ekonomik gerilemeleri en katıksız kurnaz ve dolandırıcılık biçimi olan emperyalist savaşların açık finansmanının yarattığı öfori izler. Gerilemeler 1948 - 49, 1953 - 54, 1957 - 58 ve 1960 - 61 savaşları arasında ortaya çıkmıştı.

Kapitalist ekonomide çöküntüler kaçınılmazdır

Hem ekonomik, hem politik yönden kapitalist dünyanın en başında Birleşik Amerika gelir. Özellikle son derece gelişmiş ekonomisi, Marks'ın kapitalist üretim kanunları konusunda yaptığı tahlili en eksiksiz şekilde doğrular. Esas teori ve tahlil bakımından Marks, çağımızın burjuva iktisatçılarından daha çağdaştır. Kaldı ki, çöküş halinde olan bir sistemde burjuva iktisatçılarının fonksiyonu gitgide pragmatikleşmektedir. Teoride kapitalist sisteme özür bulmanın yanı sıra, pratikte onu kurtarmak görevini yüklenmişlerdir. Özel teşebbüsün «erdemlerinin» ideolojik tezgâhtarları olarak işe devam ederken bir yandan da kapitalist düzenin hayatını uzatacak teknikleri de icat etmek durumundadırlar.

Bu modern ekonominin tarihsel gelişme eğrisi artık çıkış halinde değildir. Bu eğri yirmili yıllardaki hamlenin (boom'un) iflâsıyle sona ermişti. Bu konuda bir şüphesi olan varsa «Büyük Depresyonu» hatırlatabiliriz. Amerikan kapitalizmi, ancak savaş harcamalarına ve büyük çapta açık finansmana girişmekle çıkış yolunu bulabildi. Oysa ki bu, var olan buhranın esas nedenlerinden birini olsun gideremedi; yumuşatamadı bile. Bu esas nedenler durmadan yeniden kendilerini göstermektedir, çünkü bunları meydana çıkaran sistemin kendisidir.

Şimdiki ekonomik çöküntü, başlangıçta enflâsyonun bununla önleneceği inancıyle uyarılmış olması bir yana, yine de kapitalist üretim biçiminin kaçınılmaz sonucudur. Üretim güçleri, kâr sisteminin tüketim kapasitesine yüklediği sınırlamalar nedeniyle, tüketim kapasitesinin ötesinde gelişmiştir. Kâr daima ücretlerin önünden gitmek, dolayısıyle de çalışan kitlelerin alım gücünü kısmak eğilimindedir. Kapitalist üretim biçimi, «sosyal ihtiyaçların giderilmesiyle değil, üretim ve kârın gerçekleşmesinin tayin ettiği bir noktada sekteye uğrar.»

Bu son cümle Marks'ın yargısını dile getirmektedir. Marks'ın tahlilinden öğrendiğimize göre, teknolojide daha etkili üretim makineleri şeklindeki ilerlemeler, sermayenin organik bileşimini etkiler; bileşenler oranına keyfî bir de-

ğişme girer. Değişen kesimin (ücretler, emek) karşısında, değişmeyen kesimi (donanım, hammaddeler) arttırır. Böylece işçi talebini azaltır. İşçiye karşı talep, «toplam sermayenin miktarına oranla düşer. Toplam sermayenin büyümesiyle, bunun değişen kesimi, ya da bunun içindeki emek de azalır, ama daima daha az oranda.»

«Emekçi bu nedenle, kendisi sayesinde üretilen sermayenin birikimi yanında, kendisini bir bakıma lüzumsuz halle getiren araçları üretir, nispi nüfus fazlası haline gelir.» İşte, «sanayi yedek ordusu» denilen şeydir bu. Üstelik, modern kapitalist üretim, devrî genişleme ve daralma hareketleri nedeniyle, kendisine hareket serbestisi kazandıracak doğal nüfus sınırlamasından bağımsız bir sanayi yedek ordusuna muhtaçtır. İşçiler arasında ücret rekabetini devam ettirecek, böylece mümkün en büyük artı-değer üretimini sağlayacak sanayi yedek ordusuna muhtaçtır.»

Burada anlatılanlar, şu andaki ekonomik gelişme sürecinin aynısıdır. Herhangi bir tarih çağının gerçek karakteri, son çözümlemede onda hakim üretim biçimiyle belirlenir. Ama üretim tarzı denince, yalnızca onun teknik yanı kasdedilmez. Üretim tarzının anlam ve tanımına, sosyal üretim ilişkileri de dahildir. Aslında bunlar sosyal sınıfların ilişkileridir. Ücretler, fiatlar, kârlar ve faizler gibi sorunlar, enflâsyon ve işsizlikle birlikte, nihai olarak ancak bunların altında saklı sınıf ilişkileri olarak tahlil edilebilirler.

Bütün bu sorunlar, ekonomik istikrarsızlık nedeniyle şimdi daha da önemli hale gelmiştir. Ekonomik istikrarsızlık ise, çöküş çağındaki kapitalizmin açık ve belirgin karakteridir. Gerileme ve ağır işsizlik dönemleri, açık finansman ve enflâsyon dönemleriyle köşe kapmaca oynar. Birini şiddetlendirmeden öbüründen kaçmak mümkün değildir. Bunların hepsi de esas kurban işçi sınıfı için yıkıcı ve tahrip edicidir. Birine çare bulmaya kalkmak, öbürüne zemin hazırlar. Kapitalist sistem için bu, çözülmez bir çelişmeyi ifade eder.

Son tarihsel olayların bol bol gösterdiği gibi, kapitalizm bir gerileme döneminden, silâh üretimini, açık finansmanı ve enflâsyonu tırmandırmaktan başka çıkış yolu bilmez. Enflâsyonu önlemek için ekonomik gerilemeden ve ikisini bir araya getirmekten başka bir şey bilmez. Kısır bir döngüdür bu.

Silâh üretimi ve açık finansman şimdi ertelenmiştir. Ama bu, yalnızca geçici bir tedbirdir. Bitkin düşmüş bir dünya kapitalist sistemi üzerinde emperyalist hegemonyasını sürdürmek ve yeryüzünün herhangi bir bucağındaki devrim patlamalarını önlemek için daha fazla tırmanmayla birlikte, büyük çapta silâh üretimi zorunlu hale gelmektedir. Siyasal devlet, gücünü göstermeye ve ekonomik faallyetin tümüne yön vermeye devam edecektir. Bu, devletin artan ekonomik rolü, sosyal çelişmelerin yoğun baskısına yol açıyor. Çelişmeler ne denli bastırılırsa, o denli patlayıcı hale geliyor. Sonuç, düzenin temelleri altına sanki barut fıçısı yerleştirilmesini andırıyor.

Şiddetlenen ekonomik mücadele.

Bu durum, sınıf ilişkileri alanında yoğunlaşan sınıf çatışmalarını dile getirmektedir. İşçiler hayatlarını sürdürebilmek için gerekli asgari tavizleri koparmak uğrunda daha zorlu ve daha militan bir biçimde savaşmak durumundadırlar. Perspektif bu olunca yüksek maaşlı sendika ileri gelenleri —kapitalizmin işçi yardakçıları— gene safları düzende tutmaya, «ulusun ihtiyaçları» dedikleri, ama gerçekte egemen sınıfın ihtiyaçları demek olan şeyden sendikaları daha sorumlu ve daha kaygılı kılmaya çağırılmaktadırlar. Bunun etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için üyelerinin gücünü daha da sulandırmak çabasıyle liderlerin daha otoriter duruma gelmeleri gerekmektedir. Bu yıl başında sunulan bir raporda özel bir Başkanlık Komisyonu da bunu önermekteydi. Doğrudan doğruya inşaat sanayiini hedef almakla birlikte rapor, bütün sanayilere model olarak düşünülmüştür.

Bunun altında, sıradan sendika üyelerinin, sendika liderlerince onlar adına yapılmış sözleşmeleri gitgide artan bir şekilde tanımamaları yatmaktadır. Üyelerin gitgide daha sık olarak hem patronlara, hem de sendika yetkililerine karşı sendika dışı grevlere başvurmuşlardır. Bu nedenle komisyon, sendika pazarlık komitelerinin ve sendika liderlerinin üye oylamasına gitmeden bağlayıcı sözleşmeler yapma yetkisini taşımalarını önermiştir.

Bu önerileri zorla kabul ettirmek yolunda her çaba, şüphesiz sendika üyeleri ile onların gerici yetkilileri arasında halen var olan kutuplaşmayı yoğunlaştıracaktır. Son grevlerde iyice görülen, artan sınıf dayanışmasının daha da bütünleşmesine ve sınıf mücadelesinde daha fırtınalı gelişmelere yol açması muhakkaktır. Fakat bu önerilerin yapılmış olması, kapitalist yöneticilerin fırtınayı geçiştirmek için tedbir almakta olduklarını göstermektedir.

Bu sandıkları kadar kolay olmayabilir. Başında bulundukları sistem, sınırsız ve gemsiz genişleme şartları, çok var ki tersine dönmüştür. En ciddi çelişmelerin bir kısmı şimdi aynı şekilde sivrilmektedir. Halkta savaş aleyhtarı duygu artmaktadır. Öğrenciler ve işçiler arasında radikalleşme, artmaya yüz tutmuştur. Siyahların kurtuluş mücadeleleri büyük yankılar uyandırmaktadır.

Birbirini izleyen gerileme ve enflâsyon dönemleri ve herbirinin peşisıra getirdiği zorluk ve sıkıntıların yanında, bunların üst üste binmesi, bu kimselerin düzenleri için daha zayıflatıcı ve öldürücü hale gelmektedir. Bu sosyal çelişmelerin burjuva devlet iktidarı tarafından daha şiddetli bir şekilde sıkıya alınması, daha büyük ve patlayıcı kargaşalara doğru gidişi hızlandırmaktadır. Bu, çöken ve çözüşen bir kapitalist dünya ile, sağlıklı ve bolluk içinde aydınlık bir dünya alternatifini daha belirgin bir şekilde göz önüne sermektedir.

Resmin nedeni - niçini

TARIK ARSLAN

Konuya başlamadan önce, resmin psikanalizi ve ifade olarak, tarih-öncesi mağara devrinden, günümüze kadar geçirdiği belli başlı evrelere kısaca değinelim.

Resmin başlangıcı olarak kabul edilen tarih-öncesi mağara resmi, varlığın en etkili maddi görünümünü çizgilerle saptamak, varlığı evrim sürecinden çekip almak, o anını sabit kılmak amacını güdüyordu. Bu dönemde resmin psikanalizi, üstünlük - kompleks'inden ve korkuyu, korkuya bakarak gidermek içinliğinden doğuyordu. En güçlü anlatım dili resimdi. Oklarla veya taş baltalarla delik deşik edilmiş olarak canlandırılan bir hayvan resmi, avlanmanın nasıl olduğunu anlatırken, korkulan bir varlığı yenebilmenin üstünlüğünü devamlı kılıyordu.

Tarih-öncesi mağara devrinden, (M.Ö. 3315 - 525) tarihlerine gelinceye kadar resim, psikanaliz ve dil oluş açısından değişikliğe uğramışsa da, temel olay olarak ikinci devreye, (M.Ö. 3315 - 525) tarihlerinde Mısır dininin etkisi altında girmiştir. Bu dönemde resim dilinin yanı sıra-daha önce de varlıklarını göstermelerine rağmen-yine resimden doğan, yazı dili ve heykel, anlatım dili olarak kullanılmaya başlandı. Plâstik sanatlar bu dönemde de maddi varlığın sürekliliğini sağlamak amacını güdüyordu-sada, ruhbilimin açıklık kazanması sonucu, plâstik sanatlar içlem ve kaplam açısından anlam değiştiriyor ve komple, mumya-kompleks'ini yaratıyorlar. Temel olay, idare eden sınıfın, maddi ölümsüzlüğünü sağlama çabasıdır. Ölüme karşı olan Mısır dininde açıkça görebildiğimiz, ölümün gerçekçiliğinden korkuş, plâstik sanatlara yön veriyor ve dil oluştan koparıp, varlığı yaşama kavuşturmak, ebedileştirmek, varlığın canlılık evrimini tamamlayışından sonra, soyut canlılığı sağlamak oluşuna sürüklüyor, Üç boyutlu oluşu nedeniyle, maddi varlığa eş olarak, heykeli seçiş yaygınlık kazanıyor. Resim ve yazı -hiyoğralif-, pramitler ve koridor labirentleri, mezarın, olabilir bir tecavüze uğramasına karşı yeterli görülmeyince, mumyalanmış cesedin yanına konan ve cesedin eşi olarak kabul edilen heykelciklerin çalınabilirliklerine karşı, varlığın maddi görünümünü devamlı kılmak için kullanılıyordu. Resmin öncelik kazanması Louis XIV'le başlıyor.

Sanatın ve uygarlığın gelişmesi, plâstik sanatları zorluyor ve Louis XIV nin, Lebrun'a yaptırdığı kendi portresinden başlıyarak, zamanın zaferi olan

ölüme karşı çıkışı yıkıyor. Bu evrimin sonucu, plâstik sanatlar, modelin manevi ölümsüzlüğünü ve görüntünün ebediliğini sağlıyor. Artık resim, ruhbilimsel bir istek olan manevi gerçeklerin anlatılışı ve model yerine benzerini geçirmek —Ölümden sonra da yaşıyabilmek amacından değil, varolan ve var olacak olan zamanda anımsanmak isteğinden doğuyordu,— oluyor. Sanatçı modelin eşini yaparken, maddi benzerliğin yanı sıra, manevi gerçeklere bağlı kalarak anlamı yakalamaya çalışıyor. Yapıtta, manevi gerçekçiliği yansıtmak sorunuyla karşılaşılınca, resmi fotoğraftan ayıran, manevi ölümsüzlüğün duyarlılığı, benzeyişle çatışmaya başlıyor ve bu çatışmadan da 19. ve 20. yüz yılın en büyük bunalımı olan «gerçekçilik» doğuyor. Resim benzerlik kompleksinden kurtulup, toplumbilimsel özdeşliğe kavuşunca «kişilik» kazanıyor. Resmin kişiliği sanatçı-toplum zincirine bağlıdır. Sanatçı-toplum zincirinin çevrelediği resim kişiliğinin ve aynı zincirin yön verdiği resim dilinin hangi amaçla kullanılacağı, çağımız sanatçısının, titizlikle üzerinde durması, fakat, aslâ oyalayıcı nitelik kazandırmaması gereken bir konudur.

Resmin kişiliğine, resmin psikanalizi ve dil oluşundan geçiş yaptıktan sonra, sanatın, toplum ve zamandaki yerini belirleyelim.

Sanatçı, varlık-yaşantı olarak, ruhsal ve bedensel açıdan, toplumun içinde, toplumdan biridir. Kendine özgü bir kişiliği vardır. Kendi kişiliğini, sanatının kişiliğiyle bağdaştırabilmelidir. Yalnız, bazı sanatçılar, yaratıcı oluştan doğan bu kendine özge kişisel başkalığı, sınıfsal ayrılık olarak görüyor ve bu görüş, sanatında, kendince toplumcu çelişkisini doğuruyor. Toplumdan olup, toplumda düşünen ve toplum için sanat yapan sanatçı yansıtıcı oluştanda kurtulmalıdır. Bir ressamın, resmini yapacağı şey'in, evrim süreci içindeki anlık yerinin karşısına tuvalini bir ayna gibi yerleştirmesi ve bu süreç içinde şey'le at başı gitmesi en büyük yanlışı doğurur. Belirli bir süreç sonunda, yakalayıp tuvaline aktardığı şey'in evrimini tamamlamış olması, sanatçının vardığı sonucun doğruluğunu doğrular, ancak hiç bir şey'in var oluş süreci içinde evrimini tamamlamış olamıyacağı göz önüne alınırsa, kısa bir gelişim sonucu, resmi yapılmış olan şey'in göstereceği değişim, sanatçının vardığı sonucu yalanlar. Bu yanılmayı ortadan kaldırmak için, sanatçının, diyalektik metotla düşünmesi gerekir.

Sanatçı, dillendirmek için ele aldığı şey'i iyi bir gözlemci olarak izlemelidir. Dillendirme aracını eline almadan önce, şey'in belirli bir evrimi olduğunu, ve bu evrimin hangi yönde olduğunu saptamalı, yönü ilerici olarak seçmeli, evrimin hızını bilmeli, hıza, sanatçı olarak gücü nisbetinde hız vermek amacını gütmelidir. Onun içindir ki, sanatçının gücü, yapıtında zamanı aşabilme oranıyla belirlenir.

Günümüz sanatçısına ne yapmış'lık açısından baktığımız zaman, görürüz ki genellikle —halkların ezilmişliğini yansıtmak amacını güderek— acınmaklığımızı sergiliyorlar ve biz yukarda belirttiğimiz ne yapmalı'nın oyalayıcı niteliğini, ne yapmış'ta görüyoruz. Acınmaklığımızın sergisi, halk dalkavukçuluğundan başka bir şey olmayıp, diyalektik'e çapraz düşer. Sanatçı, halkların, geri

bırakılmışlığını ve sınıfsal yerini kavrayabildiğini düşünmüyor. Oysa, sanatçının «beni bana anlatma» çabası, popülist bir hareket niteliğinden sıyrılıp, halka, «yapabilecek güç» e sahip olduğunu anlatmaya dönüştüğü an, sanatı, sanatçıdan ilerici olmuş olur.

Yansıtıcı-belgesel sanat yapan günümüz sanatçılarından çoğu, var olanı sergilemekle, acınmaktıktan, sınıfsal nefret yaratmaktadır. Bir yere kadar doğru sayılabilen bu güdüm, bir yerden sonra, nefretin de sevgi gibi geçici oluşundan dolayı, alışkanlık yaratmakta, sanatı pasifist ve oyalayıcı bir tutuma sürüklemektedir. Onun içindir ki, bilmeden popülizmin batağında çırpınan sanatçı, toplumu gerçekçi açıdan resmetmek isterken, zamanı yenememekte ve toplumdaki «yapabilecek güç» ü görüp, gizlilikten kurtaramamaktadır. Bu nedenle sanatçı olarak topluma, hedefini iyi saptamasında yardımcı olamamaktadır. Fabrikada çalışan işçiyi dillendiren ressamın, işçinin, patronun hizmetindeki kişi olduğunu belirlemekle, «olmaman gerekir» sonucuna varması yeterli olmayıp, işçinin, «fabrikayı çalıştıran güç» olduğunu da resmetmelidir. Özde var olan güç'ü, gizlilikten kurtarıp, görülebilir hale getirmek ve bu güç'e yön vermek, sanatçının ana görevi olmalıdır.

Geri bırakılmış toplumların özlerinde var olan bu güç, onların erdemlerinden gelmektedir. Oysa, ezilen ve zulüm gören toplumların erdemini dillendirmek, günümüz sanatçılarının, meseleyi yanlış saptamalarından dolayı, düştükleri en büyük yanlışlardan biri durumuna dönüşmüştür. Kapitalizmin mücadele şekillerinden biri olan geri bırakılmışlığa dayanıklılığı erdem olarak nitelendirip, mücadele yöntemlerini, bu serdemi yüze çıkarmak olarak saptayan sanatçılar, bilmelidir ki, bu erdem, korkak, zayıf, ve yararsız bir erdemdir. Brecht'in «iyilerin, erdemli oldukları için değil, güçsüz ve korkak oldukları için yenildiklerini söylemeye yürek ister.» dediği gibi, erdem yenilgiyi kabul etmez. Toprakla ve makinalarla uğraşan insanların erdemi, kuvvet ve yenilmezlikle yoğrulmuştur.

Ressam «yaşama sevinci» ni yansıtıcı üpotik resim yaparsa, —Nedim Günsür'ün, «Yaşama Sevinci ve Kâbus» aynı ismi taşıyorsa da, sanatçı ismi geçen tabloda, dinamizmini çoktan kaybetmiş bir ihtiyarın umuta el uzatışını resmederek, geçmişi —geçmişte umutlar kalmış,— geri çağırabilecek güç'ün varlığını göstermiştir. İçlem ve kaplam bakımından benim bahsettiğim «yaşama sevinci» nden değişiktir. Bu ölümün görüldüğü yerde sergilenir. Oysa, mücadele eden haklı, ölümü görmez. Belki ölüm gelir, ama görünmeden, bilinmeden, dudaklarda tatlı bir tebessüm bırakarak.

Köylüyü resmeden sanatçılarımızı başarısızlıkla suçlamak güç, çünkü onlar öz'de istediklerini yapmış olabiliyorlar. Tabloya şöyle bir bakmakla köylünün yenilmişliğini görebiliyorsunuz. Düşük omuzlar, korkan pozlar, bana acıyıncı yalvaran bakışlar. Tabloda bu, anlatılmak istenen bu. Sanatcı, toplum için ilerici sanat yapma çabasında olmasına rağmen, yansıttığı kişi, toplumdan soyutlanmış-sade «Yalın birey» olarak topluma mal edilmeye çalışılan «Toplumdan biridir.» Oysa, günümüzde toplumlar birbirinden soyutlanmış, tek, tek

varlıklarını sürdürmüyorlar. Söz konusu kitlenin erdemidir. Kitle içinde Anadolu insanının ben'i, çatılmış kaşların altındaki, kuyu gibi bakışlardan, derinin üzerine fışkıran damarlardan, kalın boyunlardan okunan güçle erdemleşir. Bu ben'de erdem yatar. Birey erdemi, bireylerin —toplumun— erdemini bütünlerken, diyalektike bağlı olarak değişiklikliğe uğrar.

Toplumun, bireyi eritip uyuttuğunu iddia eden sanatcılar, bireyin, salt kendini çözümlemesini, toplum boğuntusundan kurtulması için yeterli görürler. Toplum —Birey— ikilisinin diyalektik bütünlük sağladığını, bireyi toplumun içinde çözümlemek gerektiğini göremezler.

Dışa vurumcu (expressionist) ressamlar dış dünyanın gerçeklerini bırakıp, dimağlarına gizlenen iç gerçekleri resmetmekte. Bazıları yanılgılarını psikolojileriyle, toplum psikolojisini bağdaştırarak örtbas etmeye çalışırken, bazıları salt kendilerini ilgilendiren iç dünyalarını yansıtmakta, kendileri için sanat yapmakta ve doğal olarak kendilerini sergilemekteler. Bunlara en güzel cevabı Nazım Hikmet, Malatya Hapishanesinde yazdığı «Sanatta Muhteva» sıyla cevap veriyor. «...Ben şimdi şiir olsun, roman olsun, hikâye olsun, resim olsun, musiki olsun velhasıl bütün güzel sanatların şubelerinde yirminci asrın konkre insanı olarak şu suali soruyorum: bundan —bana da dahil— bize ne? Şair şiir yazmış, sevgilisi için, o sadece ikisinin arasında bir hadise ise ve şair aşkını yirminci asrın muayyen bir bizi alâkadar eden —beni alâkadar eden de dahil— husu siyeti ve tarafıyla bağlanmamışsa bana ne bize ne? Kitleler geri bırakılmışlığı yol ararken, kendi kabuğunda, kendiyle uğraşan sanatçı, sanatçı-toplum zincirinden koptuğu için, bireyci, ruhbilim-kompleks'ine gömülmektedir ve yararlılık vasfını yitirmektedir.

Bireyci ruhbilim-kompleksinden kurtulmamış bir sanatçının tablosu ne kadar «güzel» olursa olsun, süs olarak duvara asılmaktan başka bir şeye yaramaz. Ulusal burjuva sanatı güdümünde ise bir kaç tablo tüccarı arasında el değiştirir hepsi o kadar. Oysa «güzel'i güzel seyretmeli.»

Bireyci ruhbilim-kompleks'inden kurtulup, olanları kendi iç dünyasında yoğurup, toplum ezgisine kendi ezgisini de katarak resmeden dışavurumcu sanatçı, kederini, toplumda yokunsayarak, erdemine gölge düşürmektedir. Toprak ve makinalarla uğraşanların, korkusu ve acısının arasına kimse giremez. Onlar kederlerini yokunsamıyorlar. Sanatcı yalnız olanlarla, olacak, ya da olmayacaklarla ilgilenir. Sanatı, kinlerin, nefretlerin, öfkelerin, dehşetlerin ve eğilmezlikler in önüne sergilemeli. Gelip, görüp, geçenler, gördüklerini sindirir ve onlara benliklerini de katarak güzele doğru koşarlar. Güzele erişilince, gelinciklerde, buğday tarlaları ile resmedilir. —Gelincik, içlem ve kaplam bakımından soyut bir çiçek olarak saptanmıştır—.

Tüm bu anlattıklarım hiçbir zaman «ön yargı» olarak kabul edilmemelidir. Benliğinde bu duyguları taşımayan sanatçı anlattıklarını «ön yargı» olarak ele alırsa kaybolmaya mahkûmdur. İlk etap duyabilme ve kabul edebilmedir.

NİKOLA VAPTSAROV

KÖY KRONİĞİ

Türkçesi: Mehmet Ergün

gürültüyle tartışıyor radyoda biri
kiminle acaba
bilmiyorum
belki milletle
— niye olmasın —
ko savursun savurabildiği kadar
bu değil mi işi
bunun için beslemiyor mu onu para babaları

sümkürdü birisi kahvede
ve sürüdü yerde ayaklarını
fısıldadı bir zaman sonra
çevresini sessizce süzerek
«kimi kandırıyor bu keratalar
kitab-ı mukaddeste bile
«halkın sözü hakkın sözüdür
yazılı güya»
«galiba haklısın» diye seslendi
köşeden bir genç
açlık nedeniyle geçmişti kendinden
bindokuzyüzonbeşte
yine böyle aldatıyorlardı bizi

eğer katarlarsa bizi ölüme gidenler arasına
ve atarlarsa bizi eğer kurşunların önüne
bir deli bile bilmelidir ki
ağır sözümüzü söylemeliyiz

İşte söylüyorum ben de
tavada yağımız yok
ekmeğimiz sanki bir keder
keder değil
kederden de beter
biricik belgimiz
kahrolsun terör
yaşasın halkların kardeşliği

AŞK ŞARKISI

bir barut yükü var üzerimizde
kocaman bir beton yapıdan farksız
içimizde isyan
içimizde kan
içimizde ateş
ve savaş
— homurtusundan yürek rahatsız

görüyorum aynı endişeyi ben
şimdi fabrika bacalarında da
gün batışının kızıllığı ya da duru-gök
sezdiriyor hep bu şeyi

çemberin sıktığı bu korkunç yerdi
gel kardeşim yaklaş bana şöyle
bir sevgi var yüreğimde bugünlerde
günâh mıdır böyle olması söyle

sarsılıyorken ortalık mitralyöz sesiyle
yani hèba oluyorken emek
günah mı gürültüsünde fabrikanın
seni seviyorum demek

bu bir gerçek kulak ver sözüme
sevgi evrenimiz ne kadar da dar
yollarken sana şu türkümü
gözlerimde ışıl ışıl yarınlar

VATANIM VAR

yok değil benim de vatanım var
gündüzleri kıvılcımlanır göğü
geceleri ışıldar kızıl-sarı
şafakla sönen yıldızları

siper edip saçak gölgelerini
her gece dönerken korkuyla eve
elinde tabanca tetikte her an
siner köşeye azılı düşman

•

ey ana
diyorum ki sevmeliyim insanları
en az seni sevdiğim kadar
ama engeller oldukça fazla
ne özgürüm ben bugün
ne de karnım tok

ELTEPE

duman bürümüş eltepe'yi
uzak vâdileri andıran eteklerinde
masallardaki gibi köylerim
silinmiş gitmiş karanlık
yokolmuş yoksulluk ve cefa
hepsine kucak dolusu bir güneş
almış da yürümüş

aşağıda coşan bu sular ne
kayalar ardıçlar arasında
muhabbet ediyor insan gibi
dize gelmiş de glazne

diyor ki bana kederden ve endişeden
eriyip gidiyor orada bir kadın
gözleri yollarda bekliyor dönmeni
usanmamış hâlâ seni sevmekten
soruyor sessizce geçip giden yolculara
dumanlı bakışlarıyla
gün olur da gelir mi diye

öte yanda çam tepesi
bulutları çekiyor yere
önce şimşek yıldırım sonra
alevleniyor gözlerin neşesi

ÖVGÜ

büyük kentin çatısı yıldız
ve elektrikleri güneşten
güneşleri elektrikten
bir dosta kucağını açar gibi
açmış bütün kapılarını
namuslu halkıma

hep sende doğar sende yanar
arzu ve emelleri halkımın
bakın
her taşa ve meskene konar
yücelen yeni bir hayat

nice hevesi toplayıcısın
şu sarsılmaz beton bağrına
ana hissi yansın yüreğinde
bütün halkımı al koynuna

ıssız sahillere hayat ver
atsın nabzı
çınlasın nağmeleri unutulmuş adalarda
unutma ki her nasırlı avuçta
titrer çelik iradesi yarının

ey büyük kent ey beton kent
yüreğinde betondan senin
ebedidir hayat gibi unutma
yarınlara açılan kollar

(Yeni adımlar okuyucuları bu listeden beğendikleri kitapları % 25 indirimli olarak sağlayabilirler. Kitap istekleri için, YÜCEL YAYIN DAĞITIM - P.K. 401, İSTANBUL adresine yazılmalıdır. Yüz lirayı aşan siparişler ödemeli olarak postalanır. Yüz liradan az siparişler için tutarı kadar posta pulu gönderip istekte bulununuz. Posta masrafı tarafımızdan karşılanır.)

A. Kadir
DİLDEN DİLE 5 lira

A. Kadir
BUGÜNÜN DİLİYLE HAYYAM 6 lira

A. Kadir
BUGÜNÜN DİLİYLE TEVFİK FİKRET 6 lira

A. Kadir
MUTLU OLMAK VARKEN 8 lira

Berthold Brecht
HALKIN EKMEĞİ 10 lira

A. Kadir
DÜNYA HALK VE DEMOKRASİ ŞİİRLERİ 15 lira

A. Kadir
VİETNAM ŞİİRİ 10 lira

Metin İlkin
NÖBET, 2 basım 10 lira

Metin İlkin
ZOR ZAMAN 6 lira

Süreyya Berfe
SAVRULAN 5 lira

İlya Ehrenburg
PARİS DÜŞERKEN, cilt 1 20 lira

İlya Ehrenburg
PARİS DÜŞERKEN, cilt 2 20 lira

Howard Fast
HALK SAVAŞÇILARI 10 lira

Adnan Özyalçıner
YAĞMA (TDK Ödülü) 10 lira

Nikola Ostrovski
VE ÇELİĞE SU VERİLDİ 20 lira

Jack London
VAHŞETİN ÇAĞRISI 10 lira

Yakovos Kambanellis
FAŞİZMİN PENÇESİNDE 15 lira

Kemal Özer
KAVGANIN YÜREĞİ 15 lira

Aydın Hatipoğlu
HOYRAT 6 lira

Truman Nelson
ANALARIN İŞKENCESİ 10 lira

Nihat Behram
HAYATIMIZ ÜSTÜNE ŞİİRLER 6 lira

Metin İlkin
YARIN İÇİN/SELAM OLSUN 10 lira

Çernişevski
NASIL YAPMALI 2. cilt 40 lira

Leonid Andreyev
YEDİ ASILMIŞLARIN HİKAYESİ 10 lira

P. Nikitin
EKONOMİ POLİTİĞİN İLKELERİ 15 lira

Namık Behramoğlu
MEZARDA YAŞAYANLAR 7.50

Jorge Amado
SONSUZ TOPRAKLAR 20 lira

Tahavi Aktanov
BORAN 15 lira

Ercümend Behzad
MAU MAU 2. basım 6 lira

Kemal Bekir
FATMANIMIN ERİK AĞACI 6 lira

Nazım Hikmet
SON ŞİİRLERİ, 3 basım 15 lira

Hüseyin Avni Şanda
REAYA VE KÖYLÜ 8 lira

Michael Harrington
AMERİKADAKİ SEFALET 10 lira
Ahmet Angın
AMERİKAN KOMÜNİST PARTİSİ 7.50
B. Traven
İSYAN, 4. basım 15 lira
GECE ZİYARETÇİSİ 15 lira
ALTINA HÜCUM 15 lıra
Georgi Karaslavof
HAYATA DÖNÜŞ 15 lira
SEVDA GELİN, 3. basım 15 lira
Vera Panova
ÇOCUK 10 lira
İKİ KIZ 10 lira
Max Frisch
CEZAEVİ GÜNLERİ, 2. basım 25 lira
Zaharia Stancu
ÇIPLAK AYAKLAR 25 lira
Stoyan Daskolof
BÜYÜK MÜCADELE 2. basım 25 lira
Boris Polevoy
İNSANLIK UĞRUNA 3. basım 25 lira
A. Sienkiewicz
DEMİR VE ATEŞ 25 lira
Viktor Hügo
İDAM MAHKUMUNUN SON GÜNÜ 10 lira
Robert Merle
HAFTA SONU 15 lira
Roy Mac Gregor-Hastie
BİR KIZIL «BARBAR» 15 lira
Dominique Lapierre
YASIMI TUTACAKSIN 20 lira
Howard Fast
SACCO İLE VANZETTİ'NİN ÇİLESİ 10 lira
Jack London
DEMİR ÖKÇE 15 lira
İlya Ehrenburg
BUZLARIN ÇÖZÜLÜŞÜ 7.50

Arata Osada
ATOM BOMBASI ÇOCUKLARI 4 lira
D. Welsh - G. Morris
CIA 7.50
Herzen
KABAHAT KİMDE 25 lira
Charles Darwin
İNSANIN TÜREYİŞİ 20 lira

anaların işkencesi

"Belgesel"

TRUMAN NELSON

Truman Nelson'un bu kitabı yayımlandığı zaman yeni bir **J'accuse** (İtham Ediyorum) olarak nitelendi. Amerika'nın modern Zola'sı diye anılan Nelson, bu kitabıyla siyasi iktidarı gerçekten itham ederek, halkın direnç hareketini destekledi. Halka gözdağı vermek için tezgâhlanan bir düzmece yargılamanın ipliğini pazara çıkardı. Sindirme hareketinin, polisin tüyler ürpertici kıyımının, insanlık dışı işkencelerin nasıl yapıldığını, zulüm görenlerin ve idamları istenerek yargılanan gençlerin analarının da ağzından gerçek bir tablosunu çizdi. Truman Nelson, anaların, kendilerinin ve çocuklarının başlarına geleni anlattıkları ses bantlarından yararlanarak, halkın direncini ve yiğitliğini anlatan bir destan yarattı. Anaların İşkencesi, halkın tarihinin önemli bir bölümüdür. Sınıfsal çıkarlar söz konusu olunca bütün burjuva kurumlarının nasıl birleştiğini, ama buna karşı beyaz ve zenci halkın güçbirliğine giderek nasıl direnişe geçtiğini de gün ışığına çıkaran ilginç bir kitap.

yücel yayınları

Cağaloğlu, yerebatan caddesi No: 43/4 İstanbul

nöbet

hikaye

METİN İLKİN

2. basım

ÇIKTI

yücel
yayınları

cağaloğlu, yerebatan cad. no .43/4 · ist.